



Učenik građanin

—
Priručnik za Građanski
odgoj i obrazovanje

Učenik građanin

—
Priručnik za Građanski
odgoj i obrazovanje

SADRŽAJ

Izdavač: Grad Rijeka

—

Za izdavača: Sanda Sušanj

—

Urednica: Lana Golob

—

Tekstovi: Gordana Frol, Vesna Kovač,
Orjana Marušić Štimac, Mirela Pašić

—

Lektura i korektura: Gordana Ožbolt

—

Grafički dizajn i prijelom: mikser d.o.o.

—

Ilustracije: Dragan Kordić

—

Rijeka, 2017.

—

CIP zapis dostupan u računalnom
katalogu Sveučilišne knjižnice Rijeka
pod brojem 130925098.

—

ISBN 978-953-7466-42-8

str. 5	Predgovor gradonačelnika
str. 7	Predgovor autorica
— —	
str. 8.	01. Moja i tvoja prava - naša su prava
str. 10.	02. Kućni red
str. 12.	03. Poštovani...
str. 14.	04. Volim odlučivati, mogu sudjelovati
str. 16.	05. I ja imam pravo birati i biti biran
str. 18.	06. Moja lokalna zajednica
str. 20.	07. Postani urednik portala na jedan dan
str. 22.	08. Društvene mreže
str. 24.	09. Jedemo zdravo, živimo zdravo
str. 26.	10. Šareni svijet reklama
— —	
str. 28.	11. <i>Reality show</i> : biti slavan na jedan dan
str. 30.	12. JA sam JA
str. 32.	13. To želim, a što mi treba
str. 34.	14. Moji uzori i idoli
str. 36.	15. Važno je saslušati i poštovati drugoga
str. 38.	16. Ne stavljaš ljude u kutije, škatule i ladice
str. 40.	17. Postoje li muški i ženski poslovi
str. 42.	18. Pomognimo prijateljima
str. 44.	19. Kad volontiraš, činiš dobro sebi i drugima
str. 46.	20. Činim dobro u svojoj zajednici
— —	
str. 48.	21. Činim pravu stvar
str. 50.	22. Biti nasilnik nije <i>cool</i>
str. 52.	23. Možemo to riješiti bez sukoba
str. 54.	24. Korupcija - ne, hvala
str. 56.	25. Učenik potrošač
str. 58.	26. Korak u budućnost
str. 60.	27. Čuvam svoj planet
str. 62.	28. Odvajaj, odlaži, od smeća Zemlju spasi
str. 64.	29. I <i>vau</i> i <i>mijau</i> imaju svoja prava
str. 66.	30. Akcija!
— —	
str. 68	Popis literature



PREDGOVOR GRADONAČELNIKA

Dragi učenici, roditelji i nastavnici,

priručnik pred vama nastao je zahvaljujući inicijativi Grada Rijeke za uvođenjem Građanskog odgoja i obrazovanja u riječke osnovne škole.

—

Tijekom dugog niza godina Republika Hrvatska se razvija kao samostalna zemlja demokratskog uređenja kojemu je temelj građansko društvo.

—

Unatoč tome, ni jedna hrvatska Vlada nije pronašla način da se Građanski odgoj i obrazovanje kao zaseban nastavni predmet trajno uvede u hrvatske škole.

—

Rijeka kao moderan europski i hrvatski grad razumije da građansko društvo u pravom smislu riječi može postojati jedino ako su njegovi pripadnici svjesni svojih prava i obveza, svojih odgovornosti unutar zajednice u kojoj žive. Upravo to su teme kojima se Građanski odgoj i obrazovanje bavi kao nastavni predmet.

—

Želim zahvaliti svima koji su sudjelovali na izradi ovog priručnika i na projektu uvođenja Građanskog odgoja i obrazovanja u riječke osnovne škole.

Zahvaljujem i svim nastavnicima koji prihvaćaju odgovornost u provođenju ovog programa. A svim učenicima želim uspješno usvajanje i primjenu svih važnih tema koje će se obrađivati u okviru ove aktivnosti.

—

Želimo li živjeti u zemlji s visokim stupnjem zaštite ljudskih prava i sloboda pojedinaca, u zemlji koja utjelovljuje vladavinu naroda, moramo naučiti što ovi i mnogi slični pojmovi znače. A onda moramo naučiti hrabro se zauzimati za građanske vrijednosti, za čovjeka kao ljudsko biće koje je u središtu svakoga zadanog sustava.

—

Duboko se nadam da će i drugi hrvatski gradovi slijediti ovaj riječki primjer i ponuditi slične modele u okviru odgoja i obrazovanja svojim mladim ljudima, imajući na umu izgradnju boljeg društva.

—
**JOŠ JEDNOM, OD SRCA ŽELIM SVIMA
 PUNO USPJEHA!**

—
 gradonačelnik Rijeke
 Vojko Obersnel

PREDGOVOR AUTORICA

Dobro došli u priručnik *Učenik-građanin*. Napisali smo ga za vas, učenike petih i šestih razreda. Odabrali smo teme i situacije koje su bliske i zajedničke svim učenicima, bez obzira na društveno i obiteljsko okruženje u kojem odrastaju, bez obzira na to žive li u gradskim, prigradskim ili seoskim sredinama, pohađaju li velike ili manje područne škole. Izrazi koji se koriste u ovom priručniku, a imaju rodno značenje, koriste se neutralno i odnose se jednako na muški i ženski rod. Priručnik sadrži trideset tema koje vas navode na promišljanje i raspravu, potiču na prikupljanje dodatnih podataka i materijala kojima ćete obogatiti svoja iskustva i spoznaje. Istraživat ćete i donositi zaključke, odlučivati i predlagati. Posebno važnim smatramo vaše aktivno djelovanje u školskoj i lokalnoj zajednici. Pokretat ćete akcije i učiti kako pridobiti podršku vršnjaka i odraslih.

—
 Sudjelujući u aktivnostima koje vam predlažemo, upoznat ćete svoja prava i obveze i saznati više o važnosti samopoštovanja. Upoznat ćete se s osnovama sudjelovanja u demokraciji i lokalnoj zajednici. Postat ćete urednici portala i uređivati vijesti. Naučit ćete kako kritički promišljati o reklamama i idolima te osvijestiti razliku između želja i potreba. Upoznat ćete se s prednostima i nedostacima društvenih mreža i saznati o životu i pravima ranjivih skupina u društvu. Učit ćete o mirnom rješavanju sukoba, o medijaciji i o neprihvatljivosti nasilja. Upoznat ćete se s volontiranjem, poduzetništvom i pravima potrošača. Postat ćete odgovorni vlasnici kućnih ljubimaca i ekolozi koji čuvaju svoj planet. Steći ćete mnogo novih poznanstava i suradnika. Uočit ćete mnoge različitosti među djecom, odraslima i susjedima i naučiti uvažavati i poštovati druge, tuđa mišljenja, stavove i vrijednosti.

—
 Vjerujemo da ćete tako razviti korisne građanske vještine i navike, steći nova znanja i, što je najvažnije – postati još bolji učenici, prijatelji i sugrađani.

MOJA I TVOJA PRAVA – NAŠA SU PRAVA

Djeca moraju znati da imaju svoja prava. Ti si kao dijete svojim rođenjem stekao određena prava koja se nazivaju ljudska prava. Ljudska prava zajamčena su svakom čovjeku na temelju njegova postojanja kao čovjeka. Neotuđiva su, što znači da ne mogu nikome biti oduzeta. Navedi neka ljudska prava.

Prava ljudi vezana su za osnovne čovjekove potrebe. Ako je uskraćeno zadovoljavanje osnovnih potreba, ugrožena su tvoja prava i tvoj život. Dječja prava posebno su izdvojena jer imaš pravo na posebnu zaštitu. Navedena su u Konvenciji o pravima djeteta. To je prvi međunarodni dokument o zaštiti prava djece u svijetu. Dječja prava odnose se na sve osobe do 18. godine života. Važno je da upoznaš svoja prava. Dječja prava štite tebe i tvoje vršnjake. Svi imate ista prava. Ako je tvoje pravo prekršeno, potraži pomoć. Znaš li kome bi se trebao obratiti ako je tvoje pravo prekršeno? Tvoji roditelji i učitelji dužni su ti pomagati i štiti te kako bi tvoje djetinjstvo i odrastanje bilo sretno i bezbrižno.

pojmovnik

Ljudska prava

—

Dječja prava

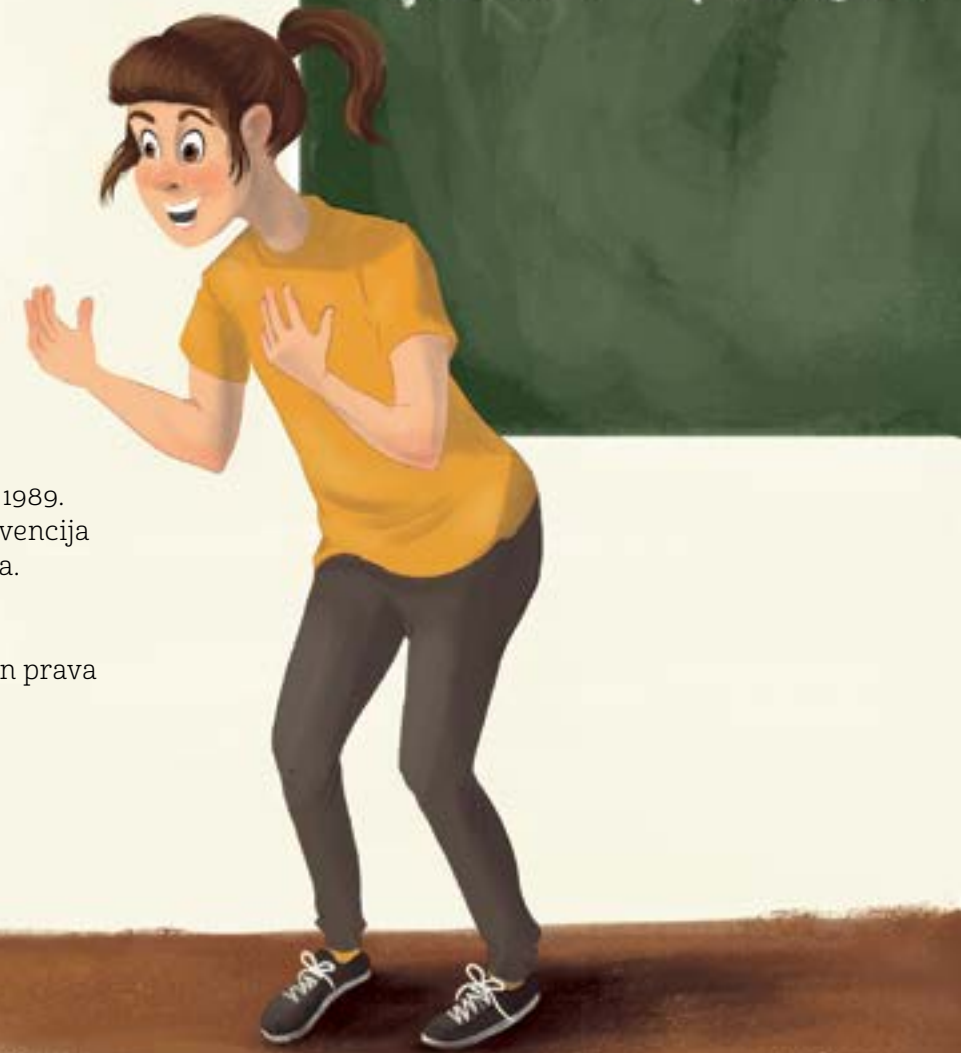
—

Konvencija o pravima djeteta

zapamti!

! 20. studenoga 1989. donesena je Konvencija o pravima djeteta.

! 20. studenoga obilježavamo Dan prava djeteta.



aktivnosti

- Na internetu istraži koje ustanove štite tvoja prava.
- Izradi plakat u kojem ćeš predstaviti Konvenciju o pravima djeteta i postavi ga u holu škole.
- Uz pomoć učitelja izradi slikovnicu o dječjim pravima.
- Uključi u rad osobe iz lokalne zajednice. Pozovi u školu stručnjake koji se bave zaštitom prava djece (npr. stručnjake iz Ureda pravobraniteljice za djecu).

M Pronađi u Konvenciji o pravima djeteta članke s obzirom na vrste prava koja ti pripadaju i upiši ih u tablicu.

Vrste prava:	Članci Konvencije:
Pravo na preživljavanje	
Razvojna prava	
Zaštitna prava	
Pravo na sudjelovanje	

KUĆNI RED

Ako stanuješ u stambenoj zgradi, sigurno si primijetio da je na ulazu izvješten dokument koji se zove KUĆNI RED. Kućni red pronaći ćeš i u drugim javnim ustanovama: školama, domu zdravlja, muzeju, kinu, hotelu...

Pravila kućnog reda propisuju se kako bi zajednički život svih stanara u zgradi bio siguran i ugodan. U kućnom redu piše kako bismo se trebali ponašati prema drugim stanarima i prema samoj zgradi. Katkad se neki stanari ne ponašaju u skladu s dogovorenim pravilima. Ako tvoj susjed sluša preglasno glazbu kasno noću, nećeš moći spavati. Ako netko uređuje stan i pritom se služi čekićem ili bušilicom nedjeljom ujutro, narušit će ti pravo na nedjeljni odmor. Što učiniti ako se dogodi nešto slično?

Osim pravila kućnog reda koja propisuju poželjna ponašanja u nekom objektu, postoje i šira pravila koje zovemo društvenim pravilima ili društvenim normama. Njima se propisuje prihvatljivo ponašanje u širem društvu ili određenoj skupini. Za nepoštovanje pravila propisuju se manje (npr. izricanje opomene) ili veće kazne (npr. veće novčane kazne, nadoknada štete, isključivanje iz skupine, aktivnosti ili objekta).

pojmovnik

Pravila

Kućni red

aktivnosti

- Pročitaj što piše u Pravilniku o kućnom redu koji si pronašao. Izdvoji nekoliko rečenica ili odredbi u kojima se opisuju poželjna ponašanja stanara.
- Razgovaraj s odraslima o poželjnim načinima rješavanja slučajeva u kojima se netko od stanara ili susjeda ne pridržava kućnog reda.
- S ostalim učenicima posjeti ravnatelja ili stručnog suradnika škole. Porazgovarajte o kućnom redu vaše ustanove. Što se događa kad netko prekrši pravila? Postoje li kazne za kršenje pravila kućnog reda?
- Što bi se dogodilo kada bi se netko neprimjereno ponašao tijekom kinopredstave?
- Pročitaj i usporedi Pravilnik o kućnom redu različitih ustanova. Uočavaš li u njima nešto slično?



POŠTOVANI...

Bez obzira na to je li mlad ili star, bolestan ili zdrav, bogat ili siromašan – svaki čovjek ima pravo na dostojanstven život. To znači da nas drugi ljudi prihvaćaju i poštuju.

Kako znamo poštuju li nas? O tome zaključujemo na osnovi njihova ponašanja prema nama: jesu li iskreni, ljubazni, odani, pažljivi, spremni pomoći, imaju li povjerenja u nas, razumiju li nas, jesu li spremni na dogovor.

Svi želimo biti prihvaćeni i poštovani, to je jedna od ljudskih potreba koju nazivamo dostojanstvom (lat. *dignitas*; engl. *dignity*).

I u tvojoj školi ili razrednom odjelu ima djece koja nisu prihvaćena. Neki od njih postaju tužni i povlače se od drugih, neki postaju ljuti pa se svađaju ili svoju vrijednost pokušavaju dokazati na nepoželjne načine. Većina drugih ne uočava njihov problem već ih i dalje vrijeđa, riječima ili ponašanjima.

Poštovanje prema drugima možeš izraziti svojom pažnjom, ljubaznošću, strpljivošću u svojoj obitelji, školi i svakom kutku našeg planeta.

Ljudsko dostojanstvo, naš ugled, čast i poštovanje drugih prema nama moraju biti isti, bez obzira na našu dob, spol, rasu, nacionalnost, vjeru, zdravlje, bogatstvo...

Uvažavanje različitosti, poštovanje drugih, poštovanje tuđeg mišljenja, stavova i vrijednosti nazivamo tolerancijom.

Naše dostojanstvo može biti povrijeđeno/narušeno neprimjerenim ponašanjima: vrijeđanjem, ogovaranjem, tjelesnim nasiljem, ucjenama, prijetnjama, isključivanjem iz skupine, oštećivanjem imovine...

pojmovnik

Dostojanstvo

Diskriminacija

Tolerancija

zapamti!

! TI kao ljudsko biće imaš pravo na svoje dostojanstvo.

! TI kao ljudsko biće zavrjeđuješ da te drugi cijene i poštuju.

! TI kao ljudsko biće ne zaboravi poštovati sebe i druge.



Negativne postupke prema jednoj osobi ili skupini nazivamo diskriminacijom. Diskriminirati znači sprječavati druge u ostvarivanju njihovih ljudskih prava.

aktivnosti

M Razgovaraj sa starijima o dostojanstvu i osobi koju oni posebno cijene i poštuju. Bilješke o toj osobi, fotografiju te osobe, novinski članak o toj osobi i sl. umetni u svojoj mapu GOO-a.

- Promatraj ponašanje učenika tijekom školskog odmora, navijača na utakmicama i potom razgovaraj s prijateljima o pravu na dostojanstvo.
- Razgovaraj s prijateljima o sadržaju poruka na elektroničkim medijima i pravu na dostojanstvo.
- Razmisli prema kome se ponašaš s poštovanjem.
- Sa svojim učiteljima provedite skupne aktivnosti:
 1. Zajedno znamo i možemo više
 2. Mreža poštovanih osoba
 3. Branim tvoje dostojanstvo

VOLIM ODLUČIVATI, MOGU SUDJELOVATI

Što je *demokracija* i što je odgovornost za donošenje odluka? Demokracija (grčki *demos* = narod, *kratos* = vladavina) oblik je društvenog uređenja u kojemu vlast ima narod, odnosno građani. Kolijevkom demokracije smatraju se antički grčki gradovi-države, posebno Atena, a prema poznatim izvorima javlja se u 4. i 5. stoljeću prije naše ere (prije otprilike 2500 godina). U demokraciji se ne vlada nad ljudima, nego u ime ljudi. Na izborima odabiremo tko će nas predstavljati i tko će vladati tijekom

pojmovnik

Demokracija
—
Građanin
—
Donošenje odluka
—
Mjesni odbor

zapamti!

! Imaš pravo sudjelovati u donošenju odluka u svojoj školi i zajednici.
—
! Sudjelovanjem možeš utjecati na željene promjene u svojoj sredini.

ograničenog i točno određenoga vremenskog razdoblja. Pritom za sve vrijede ista pravila i isti zakoni.

—
Primjer demokracije u školi jest biranje predsjednika u tvom razredu. U tome ravnopravno sudjeluju svi učenici u razredu. Primjer je demokratskog sudjelovanja u razredu i predlaganje mjesta koje želite posjetiti na izletu. Između nekoliko ponuđenih mjesta glasovanjem odabirete konačno odredište.

—
Slično je s građanskim sudjelovanjem. Zajedničkim djelovanjem ti i tvoji sugrađani možete poboljšati kvalitetu života u lokalnoj zajednici. Primjerice, ako se većina stanara glasovanjem složi s prijedlogom da je potrebno popraviti krov zgrade, oni se organiziraju i pokreću rješavanje toga problema zajednice.

aktivnosti

M Istraži što je mjesni odbor. Razgovaraj s roditeljima. Svoje dojmove zabilježi u obliku kratkog sastava ili crtežom.

- Jesi li ikada sudjelovao u donošenju neke odluke u svojoj školi? Jesi li glasovao za nekoga?
- Razgovaraj s ostalim učenicima o tome sudjeluju li u donošenju važnih odluka.



I JA IMAM PRAVO BIRATI I BITI BIRAN

Sudjelovati u demokraciji možeš i ti. Znaš li kako? Ti imaš pravo aktivno i odgovorno sudjelovati u donošenju odluka u svom razredu i školi te se zalagati za izgradnju razreda i škole kao demokratske zajednice. Da bi svoju malu zajednicu uredio kao mjesto u kojem vlada demokratsko ozračje, moraš naučiti korake u organiziranju izbora za predsjednika razreda i predstavnika razreda u Vijeću učenika škole. Predsjednik razrednog odjela i predstavnik razrednog odjela u Vijeću učenika škole predstavljaju tvoj razred. Svojim izborom imenuješ onoga za koga smatraš da će najbolje zastupati tvoje potrebe, stavove i prijedloge. Tako i odrasli biraju svoje predstavnike i zastupnike (npr. zastupnike u Hrvatski sabor).

Postupak demokratskih izbora u razrednom odjelu:

1. IZBORNO POVJERENSTVO – Uz pomoć učitelja imenujte tri člana izbornog povjerenstva koje će pratiti tijekom izbora i izvijestiti o rezultatima izbora.

2. KAMPANJA – Tvoje je pravo kandidirati se. Ako želiš, napiši program u kojem ćeš opisati sve aktivnosti koje ćeš provesti tijekom školske godine, odnosno jednog mandata (trajanje obnašanja dužnosti tijekom unaprijed dogovorenog vremena). Svoju kandidaturu istaknite na dogovorenom i vidljivome mjestu u razredu. Uz pomoć učitelja provedite predstavljanje kandidata. Svaki kandidat pritom iznosi svoj program i nastoji pridobiti što više mogućih glasača.

3. GLASOVANJE – Izorno povjerenstvo priprema glasačku kutiju i listiće s imenima svih kandidata. Kandidate na listiću najbolje je navesti abecednim redom. Glasajući glasuju zaokruživanjem rednog broja ispred imena kandidata kojega podržavaju. Glasovanje je tajno. Izorno povjerenstvo prati da glasovanje protekne u skladu s pravilima i u mirnom ozračju.

4. REZULTATI IZBORA – Povjerenstvo prebrojava glasove i provjerava ispravnost glasačkih listića. O rezultatima

pojmovnik

Demokracija
—
Kandidatura
—
Kampanja
—
Program
—
Procedura
—
Mandat

zanimljivosti

Pravo sudjelovanja na izborima u prošlosti imali su samo muškarci. Novi Zeland je prva zemlja koja je 1893. omogućila ženama pravo glasa. U Europi je Švicarska tek 1971. uvela pravo glasa za žene, a u Hrvatskoj su pravo izbora žene dobile 1945. godine.

aktivnosti

- Istraži tko ima biračko pravo u Republici Hrvatskoj. Koga na izborima biraju građani?
- Pridruži se roditeljima pri izboru i saznaj kako glasuju odrasli birači.

M Sastavi svoj program i istakni svoju kandidaturu za predsjednika razreda ili predstavnika razreda u Vijeću učenika škole.

M Izradi letak o proceduri demokratskih izbora i podijeli ga učenicima škole.



sastavlja zapisnik u kojem navodi koliko je učenika pristupilo glasovanju, koliko je ispravnih glasačkih listića i koliko je glasova dobio pojedini kandidat. Rezultate izbora priopćuje, a zapisnik postavlja na dogovoreno mjesto u razredu.

MOJA LOKALNA ZAJEDNICA

Svako veće ili manje mjesto u našoj državi ima svoju lokalnu samoupravu. Demokratskim postupkom na čelo grada biramo gradonačelnika, a u manjem mjestu, općini, biramo načelnika. Njih biramo glasovanjem za mandat koji traje četiri godine. Osim gradonačelnika i načelnika, u svojim lokalnim zajednicama imamo i gradska ili općinska vijeća. To su glavna tijela koja donose važne dokumente u mjestu u kojem živiš. Uz ta glavna tijela djeluju i mjesni odbori – oblik neposrednog sudjelovanja građana u odlučivanju o pitanjima od njihova interesa. Svi oni djeluju u djelokrugu vlade, odnosno u vladinom sektoru. Osim vladinoga sektora postoji i nevladin sektor koji čine razne udruge koje štite ljudska prava, zalažu se za kvalitetniji život građana, pomažu siromašnima i izbjeglicama, spašavaju životinje, pridonose zaštiti okoliša... Nevladinom sektoru, osim udruga, pripadaju i ostale neprofitne organizacije. One su oblik izravnoga sudjelovanja građana u donošenju nekih odluka u mjestu u kojem živiš. Primjerice, u tvojoj lokalnoj zajednici nema dječjeg igrališta. Tada stanovnici te lokalne zajednice, uz pomoć mjesnog odbora, mogu predložiti lokalnoj samoupravi (gradonačelniku) uređenje dječjeg igrališta.

Na grafičkom prikazu možeš vidjeti kako izgleda vladin i nevladin sektor u lokalnoj zajednici.

pojmovnik

Lokalna samouprava
–
Gradsko/općinsko vijeće
–
Vladin i nevladin sektor
–
Mjesni odbor
–
Udruge

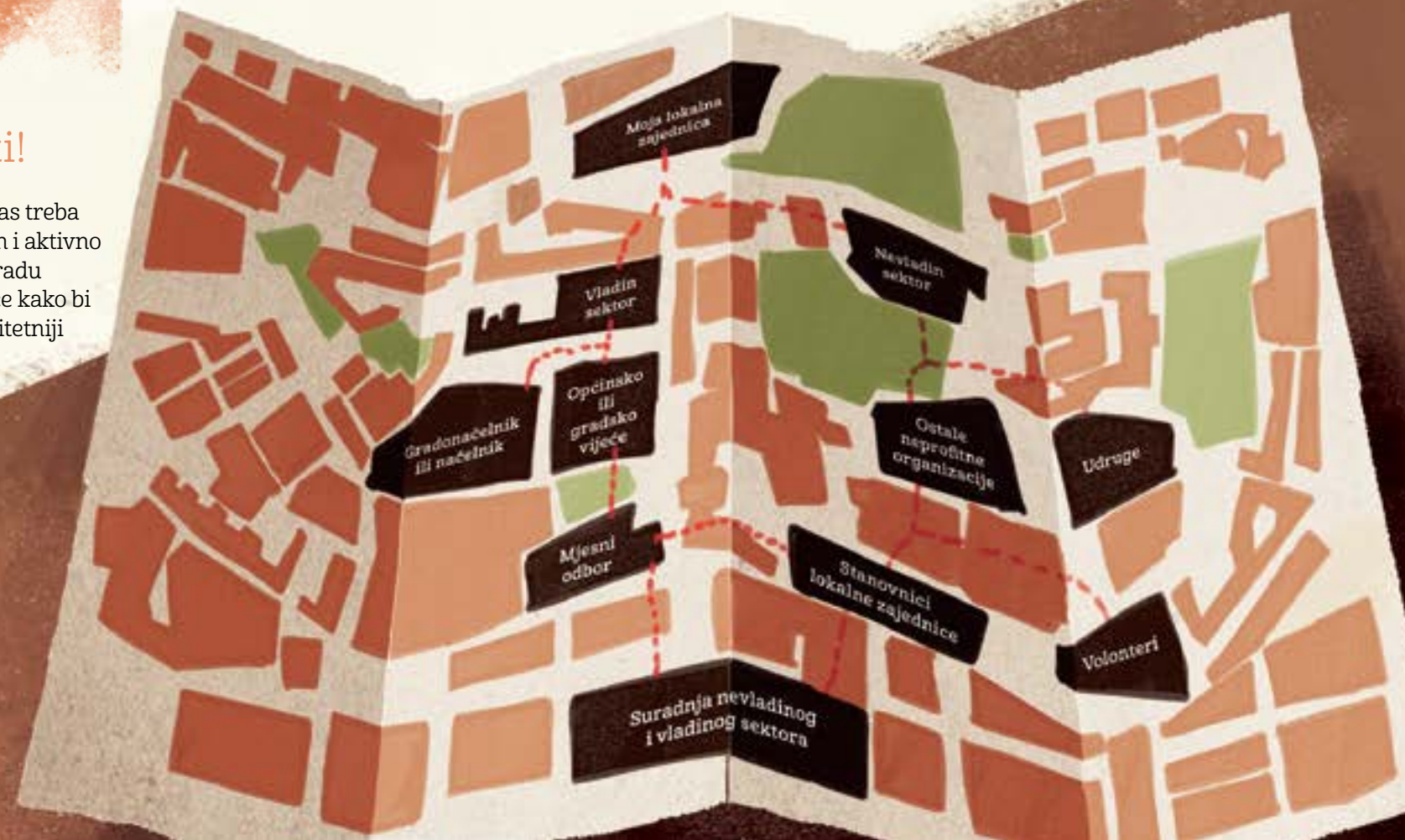
zapamti!

! Svatko od nas treba biti odgovoran i aktivno sudjelovati u radu svoje zajednice kako bi osigurali kvalitetniji i bolji život.

aktivnosti

M U dogovoru s učiteljem posjeti jednu udrugu u svome mjestu i saznaj čime se bavi. Informiraj se provodi li udruga neki projekt, a svoja saznanja zabilježi.

- U dogovoru s učiteljem posjeti lokalnu samoupravu u mjestu u kojem živiš. Nakon posjeta opiši kako djeluje tvoja lokalna samouprava.



POSTANI UREDNIK PORTALA NA JEDAN DAN

Mediji ili sustavi javnog informiranja služe za širenje vijesti i drugih sadržaja u svrhu informiranja, obrazovanja i zabave cjelokupnog stanovništva. U medije spadaju novine i drugi tisak, radijski i televizijski programi, programi novinskih agencija, elektroničke publikacije, teletext i ostali dnevni i periodički tisak. Sadržaji se prenose na različite načine: zapisom, glasom, zvukom ili slikom. Prema načinu širenja prema korisnicima, mediji se dijele na tiskane i elektroničke. Dije se i prema vrstama informacija koje prenose, a te informacije su najčešće dnevne novosti, informacije o zbivanjima u politici, informacije o sportu, informacije iz područja kulture, zabavni sadržaji i sl. Sadržaje koji se objavljuju u medijima prikupljaju novinari i oblikuju njihovi urednici. Rad medija uređen je Zakonom o medijima.

Mediji imaju više zadataka u društvu: prenose informacije, omogućavaju komunikaciju između ljudi, povezuju ljude i krajeve.

I ti možeš pridonijeti uređivanju nekog medija. Primjerice, možeš pratiti i urediti školsku mrežnu stranicu. Opiši kako izgleda mrežna stranica škole i koje informacije i novosti pronalaziš na njoj. Pokušaj urediti mrežne stranice škole na jedan dan. Glavni posao urednika nekog portala jest odabir najzanimljivijih vijesti i informacija za svoju publiku.

pojmovnik

Mediji

—

Vrste medija

—

Urednik medija

aktivnosti

- Postani urednik školske mrežne stranice i izradi nekoliko priloga.
- 1. Odaberi suradnike i podijeli ih prema vrsti informacija koje pretražuju (sport, kultura, zabava, vijesti).
- 2. Svakom suradniku zadaj zadatak koji treba obaviti.
- 3. Prikupi njihove uratke i odaberi vijesti koje ćeš postaviti na školsku stranicu.
- 4. Napravi prijedlog naslovne stranice.
- 5. Predstavi stranicu suradnicima.



DRUŠTVENE MREŽE

Društvene mreže novi su fenomen na internetu. Engleski je naziv za društvene mreže *social network*. Vjerojatno si čuo za društvene mreže kao što su *Facebook*, *Twitter*, *Instagram*, a možda se nekima od njih i služiš. Dobna granica propisana zakonom o upotrebi društvenih mreža je trinaest godina.

Društvene mreže mogu biti vrlo korisne i zabavne pa se tako, koristeći se njima, dopisuješ s prijateljima, stječeš nove prijatelje i virtualno se družiš s dragim ljudima koje možda nemaš prilike često vidjeti. No treba biti jako oprezan jer nisu svi korisnici društvenih mreža dobronamjerni. Društvene mreže imaju prednosti i nedostatke, stoga budi umjeren u njihovu korištenju. Možda si čuo za pojam *cyberbulling* – nasilje putem interneta ili mobitela.

Primjerice, jednom kad svoje fotografije i osobne podatke postaviš na internet, oni tamo ostaju zauvijek. Stoga dobro razmisli želiš li da sve tvoje fotografije budu dostupne svima u svakom trenutku jer tada tvoja privatnost postaje javna. Trebaš također znati da nije dopušteno objavljivati tuđe fotografije i osobne podatke bez dopuštenja, kao ni otvarati lažne profile. To je kažnjivo Zakonom. Često nasilnici, koji se skrivaju iza nadimka na internetu, misle da ih se ne može otkriti, ali to nije baš tako. U današnje vrijeme moguće je pronaći točnu adresu i lokaciju s koje nasilnik piše ili objavljuje. U nastavku ćeš pronaći neke pozitivne i neke negativne strane društvenih mreža.

pojmovnik

Društvene mreže
—
Cyberbulling

zapamti!

! Iako se netko skriva iza lažnog profila i vrši nasilje nad nekom drugom osobom, to nosi jednaku težinu kao da je to učinjeno u stvarnom svijetu.

! Zabranjeno je skrivati se iza lažnog profila i nanositi štetu drugima.

! Iako su zabavne, na društvenim mrežama trebaš biti vrlo oprezan.



PREDNOSTI DRUŠTVENIH MREŽA

- > Stjecanje novih prijatelja
- > Primanje pomoći u nevolji
- > Povezivanje sa svojim prijateljima
- > Osjećaj pripadnosti

NEDOSTATCI DRUŠTVENIH MREŽA

- > Zanimarivanje druženja s prijateljima u stvarnom svijetu
- > Nasilje nad pojedincima (ruganje, vrijeđanje)
- > Krađa privatnih slika i zloupotreba tih slika
- > Nedostatak privatnosti
- > Dostupnost naših osobnih podataka u svakom trenutku

aktivnosti

M Pogledaj film *Cyberbulling*. Naći ćeš ga na ovom linku: <https://www.youtube.com/watch?v=be6gjjWdUw4>. Napiši kratak osvrt na film.

M Uz pomoć učitelja pronađi još nekoliko kratkih filmova koje možeš pogledati s vršnjacima. Podijelite mišljenje o filmova.

- U suradnji s učiteljima dogovorite s Policijskom upravom posjet njihovu Informativnom centru i predavanje.

JEDIMO ZDRAVO, ŽIVIMO ZDRAVO

Često smo putem različitih medija pozivani na kupnju raznih prehrambenih proizvoda. Mediji i oglašivači tako pokušavaju utjecati na naš odabir načina prehrane i namirnica. Reklame nas uvjeravaju da je neki proizvod ukusan: no je li taj proizvod dobar za naše zdravlje? Ima li dovoljno vitamina, minerala, bjelancevina? Ima li možda previše šećera, konzervansa, ugljikohidrata?

U školi i obitelji učimo da se treba zdravo hraniti, dovoljno odmarati, često boraviti na svježem zraku i kretati se. To su poruke koje nas potiču na usvajanje zdravih životnih navika. Ipak, katkad radije posegnemo za grickalicama umjesto za zdravom jabukom. Često radije sjednemo za računalo i igramo igrice, umjesto da odemo na svježi zrak i igramo se s prijateljima. Pitamo li se pritom: zašto ne bismo zdrav način života? Želimo li da oni koje najviše volimo, obitelj i prijatelji, žive zdravo i budu zdravi? Ako to želimo, učinimo nešto za sebe i za njih. Preuzmimo odgovornost za svoje zdravlje!

pojmovnik

Zdrav stil života

—
Zdrav način prehrane

aktivnosti

M Osmisli kampanju kojom ćeš pozvati svoje prijatelje ili članove obitelji da usvoje zdrave prehrambene i životne navike! Pomno osmišljenim porukama potakni ih na određeni način djelovanja ili odabira. Poručiti možeš riječima, pričom, slikama, pokretom, videosnimkom i na razne druge načine.

M Istraži i pronađi nekoliko stručnih podataka o tome kako zdrava prehrana utječe na naše zdravlje.

M Pronađi recept za pripremu zdravog obroka, priredi ga i ponudi članovima svoje obitelji.

- Razgovaraj sa sportašem kojega poznaješ o njegovim životnim navikama, zdravoj prehrani i vježbanju.
- Sastavi popis zdravih namirnica.

Namirnica ili proizvod	Prehrambene karakteristike



ŠARENI SVIJET REKLAMA

Svatko od nas neko vrijeme u danu provede gledajući televiziju, pregledavajući sadržaje na internetu, slušajući radio ili čitajući časopise. Sigurno si primijetio da uvijek nađemo na reklame. Dok gledamo omiljeni film, barem nekoliko puta ćemo odslušati i odgledati neke reklame. Razne reklame (u Hrvatskoj i drugdje u svijetu) možemo naći i dok šetamo ulicom: osvrni se oko sebe i vidjet ćeš plakate ili reklame na prijevoznim sredstvima (tramvajima, autobusima, automobilima...), autobusnim, željezničkim ili tramvajskim postajama, u zračnim lukama i na drugim mjestima na kojima postaju uočljive većem broju ljudi. Zašto je to tako?

Reklama služi za informiranje kupaca o proizvodima ili uslugama. Onaj tko reklamira, želi potaknuti veću prodaju nekog proizvoda i više zaraditi. Reklame osmišljavaju profesionalci čiji je zadatak predstaviti određeni proizvod ili uslugu trudeći se da nas navedu na kupnju.

pojmovnik

Reklama - prodaja
- zarada
—
Reklamne poruke



Pritom nas žele uvjeriti da ćemo kupnjom toga proizvoda biti sretniji, ljepši, uspješniji, popularniji – da ćemo biti upravo onakvi kakvi želimo biti. Uvjeravaju nas i da je upravo njihov proizvod bolji od svih drugih sličnih proizvoda.

Osim proizvoda, reklamiraju se i različite ustanove, organizacije, udruge, političke stranke... Reklamu ćemo prepoznati po tome što nas poziva da kupimo neki proizvod, da se priključimo nekoj organizaciji, prihvatimo određenu uslugu ili podržimo nečije zalaganje za nešto.

Važno je pažljivo saslušati informacije koje se prenose putem reklame. O tim informacijama dobro je kritički promisliti: jesu li nam važne ili nevažne, jesu li istinite, slažemo li se s njima, želimo li kupiti, prihvatiti ili podržati to što se njima nudi.

aktivnosti

- Odaberi nekoliko reklama na koje učestalo nailaziš. Svaku od njih prouči vodeći se sljedećim uputama:
 1. Opiši svojim riječima sadržaj reklame (što se reklamira, tko reklamira i govori o proizvodu, što govori, kako se ponaša i sl.).
 2. Kako se osjeća onaj tko u reklami upotrebljava proizvod koji se preporučuje?
 3. Koja je poruka reklame?
 4. Želiš li kupiti i upotrebljavati proizvod koji se reklamira i zašto?
 5. Misliš li da je proizvod koji se reklamira doista bolji od sličnih proizvoda?
 6. Je li ti taj proizvod doista potreban? Ako jest, opiši zašto ga želiš imati ili kupiti.

REALITY SHOW: BITI SLAVAN NA JEDAN DAN

Danas se na raznim televizijskim programima često prikazuju emisije koje se popularno zovu *reality show*. Urednici televizijskih programa uvjeravaju nas da je gledanost takvih emisija visoka pa nas zanima zašto je to tako. Gledaš li i ti takve emisije i što misliš o njima?

Razmotrimo kakve su to emisije, zašto su zabavne i zašto se uopće snimaju. *Reality show* je televizijska emisija u kojoj se prikazuju životi stvarnih ljudi i događaja („stvarnost”, engl. *reality*) radi zabave gledatelja („predstava”, engl. *show*). Često su i natjecateljskog karaktera. Cilj je natjecanja steći popularnost kod gledatelja. Najpopularniji će sudionik pobijediti i osvojiti određenu nagradu (najčešće novčanu).

Jedna je vrsta takvih emisija dokumentarni *reality show*. Takve emisije prate osobni ili profesionalni život grupe ljudi. Nekad su to potpuni stranci koji se inače u životu vjerojatno nikad ne bi sreli (primjerice *Big Brother*), a nekad se snima život poznatih osoba (primjerice *Kardashiani*, *Dvornikovi*).

Druga je vrsta natjecateljski *reality show* u kojem se sudionici, pokazujući neke svoje talente ili vještine, bore za početak svoje profesionalne karijere. U nekima se kandidati natječu u pjevanju ili plesanju (primjerice *The Voice*) ili u nekim drugim vještinama, primjerice u kuhanju (*3,2,1, kuhaj!*, *Masterchef* i sl.).

Mišljenje javnosti o ovakvim je emisijama podijeljeno. Predlažemo da i mi porazgovaramo o takvim emisijama i nakon toga odlučimo hoćemo li nastaviti gledati neke od njih ili ćemo potražiti neki drugi način razonode u slobodno vrijeme.

pojmovnik

Reality show



aktivnosti

Odaberi nekoliko emisija i svaku posebno analiziraj. Pritom ti mogu pomoći sljedeće smjernice:

- Na temelju kojih se karakteristika odabiru natjecatelji za određenu emisiju (izgleda, popularnosti, znanja, vještine ili neke druge karakteristike)?
- Kakvo mišljenje i stavove gledatelji stječu prema natjecateljima i zašto?
- Tko ostvaruje zaradu od telefonskog glasovanja za pobjednika?
- Što misliš o nagrađivanju pobjednika u svakoj emisiji? Što se nagrađuje?
- Što se događa s pobjednicima nakon završene emisije (za nekoliko mjeseci, za godinu dana ili za nekoliko godina)?
- Što ti kao gledatelj možeš naučiti od natjecatelja u takvim emisijama?
- Vrijedi li provoditi svoje slobodno vrijeme gledajući neke od tih emisija i zašto?

O ovoj temi porazgovaraj s učiteljima, prijateljima i članovima obitelji. Poklapaju li se vaša razmišljanja ili ipak ima razmimoilaženja?

JA SAM JA

„Tko sam ja?“, „Što znam i što mogu?“, „Što volim i što ne volim?“, „Kakav sam?“, pitanja su koja govore o našem identitetu. Identitet je ono što ti misliš da jesi. Identitet se razvija od rođenja pod utjecajem mnogih čimbenika: fizičkog izgleda, spola, obitelji, obrazovanja, ekonomskog statusa, odnosa drugih osoba prema nama (roditelja, prijatelja, učitelja, trenera...). Na osnovi identiteta biramo odjeću, frizuru, glazbu koju volimo, hobije, slobodne aktivnosti, prijatelje...

Identitet ili ja skup je osobina koje tebe (pojedince, pojedinu osobu) čini jedinstvenim, prepoznatljivim i drukčijim od ostalih.

Do puberteta najvažniju ulogu u razvoju identiteta imaju naši roditelji. S početkom puberteta tu ulogu preuzimaju prijatelji i vršnjaci, učenici u razredu, djeca u klubu. „Što oni misle o meni?“, „Što će reći na ove grozne tenisice?“, „Opet će tračati o mojoj obitelji.“...

Svoj identitet u toj dobi određujemo i:

1. SIMBOLIMA – izborom odjeće, obuće, glazbe, frizure, određenih predmeta iskazujemo pripadnost određenim skupinama;

2. SUPROTSTAVLJANJEM ODRASLIMA – suprotstavljanjem roditeljima, učiteljima, trenerima preispitujemo njihove vrijednosti s ciljem određivanja svojih vrijednosti, mišljenja i stavova;

3. NEPOŽELJNIM PONAŠANJIMA – npr. pušenjem, pijenjem i sl. neki pokušavaju izgledati odraslije ili pokušavaju biti prihvaćeni u određenoj vršnjačkoj skupini;

4. OPONAŠANJEM UZORA I IDOLA – oponašanjem njihova ponašanja, stavova, stilova i sl.

Mladi čvrstog identiteta („Znam tko sam i koliko vrijedim.“), čvrstih mišljenja i stavova otporniji su na nagoaranja, pritiske i utjecaj medija.

pojmovnik

Identitet ili *ja*



Katkad nismo zadovoljni svojim izgledom ili nečim što smo učinili. Nakon loše ocjene u školi ili neuspjeha u sportu možda ćemo pomisliti: „Opet ništa od mene. Totalni sam luzer.“ Takve misli nam ne pomažu, njima ćemo sami sebe uvjeriti da smo manje uspješni i manje vrijedni. To nas čini nezadovoljnima, nesigurnima i tako podložnijima tuđim utjecajima.

aktivnosti

M Tko sam ja?

Na papiru pokušaj što brže napisati 8 odgovora na pitanje Tko sam ja? Svaku od osam rečenica započni sa: „Ja sam...“ Kada završiš, u napisanim rečenicama označi tri svoje najvažnije osobine. Potom zaokruži svoju najvažniju pozitivnu osobinu.

Svatko od nas sebe vidi na određen način. To je naša slika o sebi i naš identitet.

M Moja osobna iskaznica

Prepiši i dovrši započete rečenice:

Zovem se _____. Rođen/a sam _____. Živim u _____. U školi najviše volim _____. U slobodno vrijeme _____. Ja najbolje _____. Članovi moje obitelji ponosni su kada ja _____. Moji prijatelji misle da ja dobro _____. Moji učitelji kod mene cijene _____. Najviše se radujem _____. U budućnosti ću _____.

- Je li ti bilo lako pisati o sebi? Što je bilo lakše: pisati što drugi misle o tebi ili kada si pisao sam o sebi?

Naša slika o sebi može se razlikovati od slike koju drugi imaju o nama.

TO ŽELIM, A ŠTO MI TREBA

„Baš bih pojela sladoled.“, „Želim onu igru.“, „Želim onaj mobitel.“... Naš je život pun želja.

—
Želja je težnja za ostvarenjem nečega. Želja je ono bez čega možemo živjeti, ali nam njezino ostvarenje život čini ugodnijim.

—
Ono bez čega ne možemo živjeti ili bismo živjeli jako teško, nazivamo potrebom. Teško je preživjeti, naprimjer, bez vode. Da bismo preživjeli, potrebna nam je određena hrana kojom u organizam unosimo bjelančevine, vitamine, minerale i dr. To su potrebe. Čokoladna torta je želja.

—
Obuća koja nas štiti od ozljeda i hladnoće je potreba. Najnoviji model markiranih tenisica je želja. Zaista ih želimo, ali nisu nam nužne za preživljavanje.

pojmovnik

Želja
—
Potreba
—
Kršenje ljudskih prava

zapamti!

! Onemogućavanje ostvarivanja osnovnih potreba nije pravedno i predstavlja kršenje ljudskih prava.

—
! Potrebe mogu biti materijalne (npr. hrana, voda...) ili nematerijalne (sigurnost, pripadanje, poštovanje...).

—
! Potrebe su osnova ljudskih prava.



aktivnosti

M Spakiraj se za krstarenje.

> Zamisli da s razredom odlaziš na petnaestodnevno krstarenje velikim turističkim brodom. Sastavi listu svega što bi ponio sa sobom. Potrudi se da ti na putu zaista ništa ne nedostaje. Sve zapiši na papir. Na raspolaganju imaš 10 minuta.

> Po isteku vremena slijedi ovu uputu: Desetog dana krstarenja, daleko na pučini, kapetan broda objavljuje da je brod počeo tonuti. Moli vas, putnike, da se pripremite za ukrcavanje na čamce za spašavanje. Tvoj razred na raspolaganju ima manji čamac kojim se možete spasiti i doploviti do danima udaljenog kopna. Sa sobom ponesi ono najpotrebnije za preživljavanje. S prijašnje liste prekriži nepotrebno i dopiši ono što smatraš potrebnim. Na raspolaganju imaš 10 minuta.

> Po isteku vremena pokušaj odgovoriti na sljedeća pitanja:

1. Je li bilo lako sastaviti prvu listu?
2. Je li bilo lako sastaviti drugu listu?
3. Što si odbacio s prve liste i zašto?
4. Što si uvrstio u drugu listu i zašto?
5. Objasni razliku između želja i potreba.
6. Imaju li ljudi različite želje?
7. Imaju li ljudi različite potrebe?



MOJI UZORI I IDOLI

Sad već znamo da dio svoga identiteta možda određujemo oponašanjem idola ili uzora. Idoli su osobe kojima se ljudi dive, obožavaju ih, žele imati neke njihove osobine ili živjeti život poput njihovoga. Često su to popularni i uspješni ljudi iz svijeta sporta, glazbe, filma ili nekoga drugog područja javnog života. Imaš li ti idole? Tko su oni?

Prije nego što im dopustimo da zaista počnu utjecati na stvaranje našeg identiteta, dobro je zapitati se zašto im se divimo i jesu li vrijedni naše iznimne pozornosti. Trebaju li oni biti naši uzori?

pojmovnik

Uzori
—
Idoli

aktivnosti

- Imenuj osobu koju smatraš svojim uzorom. Navedi nekoliko njezinih najvažnijih osobina (čime se bavi, je li u tome uspješna, kako se ponaša, kako se drugi ponašaju prema njoj i sl.). Što ti se kod te osobe sviđa? Izloži svoje odgovore i usporedi ih s odgovorima drugih učenika. Uočite sličnosti i razlike između odabira i razgovarajte o njima.
- U razredu potakni raspravu o sljedećim pitanjima:
 1. Postoji li razlika između popularnih i uspješnih ljudi?
 2. Po čemu se uzori razlikuju od idola?
 3. Koje su osobine uspješnih ljudi?
 4. Želiš li ti biti u nečemu uspješan?
- Pronađi dostupne tekstove o životu ljudi za koje možeš reći da su uspješni. Odaberi jednu osobu i opiši njezin put do uspjeha.

zapamti!

! Svi popularni ljudi nisu istodobno i uspješni. Uspjeh se mora zaslužiti marljivim radom i upornošću.



VAŽNO JE SASLUŠATI I POŠTOVATI DRUGOGA

Svakodnevno upotrebljavamo riječ komunikacija, a često pod tim pojmom mislimo na razgovor između ljudi. No komunikacija je zapravo puno više od razgovora. To je razmjena poruka između dvoje ili više ljudi. Komunikacija može biti neverbalna i verbalna. Neverbalnu komunikaciju čine ton glasa, glasnoća, izraz lica te položaj i pokreti tijela. Kada govorimo o verbalnoj komunikaciji, mislimo na govor i slušanje našeg sugovornika.

Razlikujemo tri načina komuniciranja:

1. PASIVAN NAČIN – Osoba koja sudjeluje u razgovoru izbjegava raspravu, nema svoje mišljenje nego ponavlja tuđe, većinu vremena ne gleda sugovornika u oči, smiješi se i stalno kima glavom.

2. AGRESIVAN NAČIN – Osoba tijekom razgovora često zahtijeva i naređuje (ne upotrebljava riječi *molim* i *hvala*), optužuje druge, ne priznaje svoje pogreške, glasno govori i pokazuje ljutito ponašanje.

3. ASERTIVAN NAČIN – najpoželjniji je način komuniciranja za sve nas. Naziv dolazi od engleskoga glagola *to assert* = izjaviti, iznijeti mišljenje i engleskog pridjeva *assertive* = uporan, samosvjestan, samopouzdan. Po-našati se asertivno znači jasno se izražavati uz upotrebu JA-poruka, aktivno slušati s namjerom da razumijemo sugovornika. Navest ćemo primjer: Prijatelju iz razreda posudio si svoju bilježnicu, a on je sutradan nije donio u školu. Učitelj je najavio da toga dana pregledava i ocjenjuje bilježnice.

JA-porukom jasno izražavamo kako se osjećamo i što želimo od sugovornika. JA-porukama ne napadamo i ne optužujemo. Agresivnim i pasivnim načinom komunikacije manje smo razumljivi sugovornicima. Asertivan način komuniciranja znatno pomaže da nas se jasnije čuje i bolje razumije, uključuje uzajamno uvažavanje sugovornika i aktivno slušanje, što uvelike smanjuje mogućnost sukoba.

pojmovnik

Asertivno
—
JA-poruka

aktivnosti

M Uz pomoć učitelja osmisli primjere asertivne komunikacije i JA-poruka te ih prikaži učenicima u razredu. Predložimo da vježbu u razredu izvodite u parovima.

M Izradi plakat o asertivnim primjerima komunikacije i postavi ga uz pomoć učitelja na vidljivo mjesto u školi.

AGRESIVNO

*Ti uvijek posuđuješ i ne vraćaš! Grozan si!
Nikada me više nemoj pitati da ti nešto posudim!!!*

ASERTIVNO

*Ljutim se što mi nisi vratio bilježnicu jer mi danas na satu treba.
Želim da mi ju do tada doneseš.*

PASIVNO

*A, pa, dobro.
Nisi je donio.*



NE STAVLJAJ LJUDE U KUTIJE, ŠKATULE I LADICE

„Hej, poznaješ li onu visoku darkericu iz 6.c?“ „Misliš onu kovrčavu košarkašicu što se stalno zeza ili onu bogatu štrebericu?“...

Pri opisivanju drugih ljudi najčešće govorimo o njihovom fizičkom izgledu, odjeći, ponašanju, pripadnosti nekoj skupini (razredu, sportskom klubu, školi, nacionalnosti, vjerskoj zajednici, rasi...).

Da bismo se lakše i brže snašli u svijetu oko sebe, druge ljude svrstavamo u različite skupine ili kategorije. Na osnovi poznavanja jednog člana ili manjeg broja članova, te skupine nazivamo posebnim nazivima i svim članovima pripisujemo slične osobine. Tako stvaramo stereotipe.

Kada o pojedincima koje smo svrstali u određenu skupinu donosimo zaključke, iako ih zapravo uopće ne poznajemo, govorimo o predrasudama.

Stereotipi i predrasude utječu na način kojim promatramo i tumačimo ponašanja ljudi oko sebe. Budi oprezan! Nepromišljenim svrstavanjem osoba u stereotipe i predrasudama prema ljudima možeš im nanijeti veliku nepravdu i kršiti njihova ljudska prava.

pojmovnik

Stereotipi

—
Predrasude

aktivnosti

- Kutije, škatule, ladice

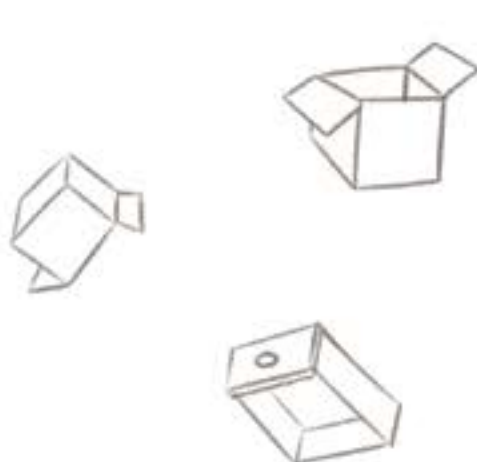
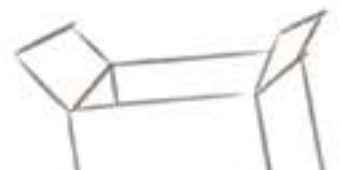
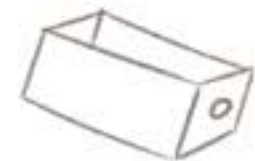
Navedi nazive četiriju skupina u svojoj školi. Sve nazive zapiši na papir. Svakoj skupini pridruži što više riječi koje, po tvome mišljenju, opisuju svaku od njih. Razmisli:

1. Odnose li se tvoji opisi i navedene osobine na baš sve pripadnike određene skupine?
2. Opisuju li svi ljudi određenu skupinu potpuno jednako? (Objasni!)
3. Koliko uz pomoć tih opisa saznajemo o pojedincima koje smo u tu skupinu svrstali?
4. Ponašamo li se prema pojedincima u skladu s osobinama koje smo pripisali skupini kojoj pripadaju?
5. Može li se dogoditi da upadajući u zamke stereotipa i predrasuda nekoga povrijediš?

M „Ulovi“ stereotip.

> Gledajući televizijski program ili prateći neke druge medije zapiši neke od stereotipa i/ili predrasuda koje si prepoznao ili si ih se prisjetio. Mogu li za nekoga stereotipi i predrasude predstavljati opasnost?

- S učiteljima provedi aktivnost *Pogodi tko sam*.



POSTOJE LI MUŠKI I ŽENSKI POSLOVI

Vjerojatno si negdje čuo raspravu o tome jesu li muškarci i žene ravnopravni. Razvijeni se svijet danas zalaže za postizanje rodne ravnopravnosti. Rodna ravnopravnost znači da je uloga muškaraca i žena u društvu jednaka, ravnopravna. To znači da ne bi trebalo biti „muških i ženskih“ poslova u društvu, kao ni „maminih i tatinih“ poslova u kući.

Osvrnimo se na reklame i kako one prikazuju muške i ženske poslove. Sigurno si primijetio da se deterdženti za rublje često reklamiraju tako da se prikazuje žena kao osoba koja je zadužena za pranje rublja. To je posljedica

pojmovnik

Rodna ravnopravnost
—
Rodni stereotipi
—
Diskriminacija na temelju spola

zapamti!

! Spol i spolne razlike odnose se na ono što biološki razlikuje djevojčice i dječake, žene i muškarce. Rod i rodne razlike odnose se na to kako društvo gleda na položaj djevojčica i dječaka, žena i muškaraca.

stereotipa koji kazuje da je briga o kućanskim poslovima ženski posao. No reklamama se može utjecati i na promjenu tog stereotipa. Već su snimljene neke reklame koje prikazuju muškarce kao osobe koje se brinu o pranju rublja. To je tek mali pokazatelj i pokušaj da se pridonese ravnopravnosti spolova. Sigurno se može djelovati i na druge načine. Reklame su samo jedan primjer.

—
Ako se nekome zbog spola ugrozi neko njegovo pravo ili sloboda, govorimo o diskriminaciji na temelju spola. U nekim je zemljama tako djevojčicama uskraćeno pravo na obrazovanje.

aktivnosti

M Kažu da u školama ima više učiteljica nego učitelja, pogotovo u razrednoj nastavi. Kakvo je stanje u tvojoj školi? Ima li više učiteljica ili učitelja? Porazgovaraj u školi s učiteljicom ili učiteljem razredne nastave. Pitaj ih zašto su odabrali ovo zanimanje i smatraju li da postoji ravnopravna zastupljenost učitelja i učiteljica u školama. Izvijesti o tome što si doznao.

- Sigurno znaš tko je u tvom gradu/naselju gradonačelnik ili gradonačelnica, načelnik ili načelnica. A znaš li tko su njegovi ili njezini najbliži suradnici? Tko su članovi gradskih i općinskih vijeća? Jesu li muškarci i žene jednako prisutni i na jednako važnim položajima?

M Istraži tekstove o položaju žena u nekim stranim zemljama. Razlikuje li se od položaja žena u Republici Hrvatskoj? Koje su po tvome mišljenju posljedice neuključivanja djevojčica u školski sustav?



POMOGNIMO PRIJATELJIMA

U tvom razredu ili školi sigurno ima učenika s poteškoćama u razvoju, učenika iz obitelji slabijega imovinskog stanja, učenika koji ne razumiju dobro hrvatski jezik ili imaju poteškoća u učenju. Svi se oni ubrajaju u ranjive skupine djece. Budi im podrška, pomogni im! Razgovaraj s vršnjacima o njihovim problemima! Svi oni imaju pravo na školovanje i velike šanse da uspiju ako si uz njih. O djeci koja imaju velike zdravstvene teškoće ili probleme u obitelji, skrbe posebne ustanove. Ako u tvome mjestu postoji dom za nezbrinutu ili teško bolesnu djecu, posjeti ga! Učini nešto, budi ispred svih! Različitost je bogatstvo i stvara u tvom razredu snagu koja može pokrenuti mnoge aktivnosti kojima bi mogao pomoći učenicima ranjivih skupina. U ranjive skupine djece ubrajaju se i djeca koja žive u udaljenim područjima, djeca počinitelji kaznenih djela, djeca žrtve i svjedoci nasilja. Konvencija o pravima djeteta i zakoni Republike Hrvatske štite ranjivu djecu.

zapamti!

! Briga za najranjivije skupine - Konvencija o pravima djeteta

pojmovnik

Ranjive skupine djece

aktivnosti

- M** Organiziraj *Projektni dan* kako bi se i ostali učenici upoznali s problemima ranjivih skupina djece.
- M** Napiši kako bi mogao pomoći ranjivim skupinama djece.



KAD VOLONTIRAŠ, ČINIŠ DOBRO SEBI I DRUGIMA

Što je volontiranje? Volontiranje je dobrovoljna aktivnost u kojoj volonteri ulažu trud i vrijeme da bi nekome pomogli ili učinili nešto dobro za svoju školu i zajednicu. Osoba kojoj volonter pomaže zove se korisnik volontiranja. Volonter ne traži naknadu za pruženu pomoć.

Volontiranje potiče razumijevanje prema drugim ljudima i njihovu načinu života te omogućuje stjecanje različitih iskustava. Sudjelovanjem u raznim volonterским aktivnostima upoznaješ nove prijatelje, stječeš nova znanja i naučiš puno toga.

Tijekom volontiranja možeš puno naučiti od drugih volontera te zanimljivo i kvalitetno provesti svoje slobodno vrijeme.

Ako si ikada pomogao prijatelju iz razreda u učenju, ustupio mjesto starijoj osobi u autobusu ili sudjelovao u akciji čišćenja svoje škole, znači da si i ti volontirao.

pojmovnik

Volontiranje

—

Volonter

—

Korisnik
volontiranja

—

Slobodno vrijeme

aktivnosti

M OLUJA IDEJA – što nam sve pada na pamet kad čujemo riječ „volontiranje“?

M Zajedno s grupom učenika u razredu izradi plakat na temu – *U svojoj školi volio bih promijeniti...*

M Raspitaj se u školi i kod kuće na kojim se sve mjestima može volontirati. U kojim sve aktivnostima sudjeluju volonteri?

M Jesi li čuo za projekte kao što su *Tete pričalice* ili *Voda s porukom*? Istraži koji sve projekti u tvojoj zajednici postoje i odaberi jedan po želji. Istakni što je cilj tog projekta i kome je namijenjen.



zapamti!

! Volonter je osoba koja dobrovoljno pomaže nekome, a pritom ne traži ništa zauzvat.

! Volontiranjem možeš usrećiti drugu osobu, a možeš i puno naučiti od drugih.

! Međunarodni dan volontera obilježava se svake godine 5. prosinca.

Kad bi svaki čovjek na svijetu usrećio barem jednog drugog čovjeka, čitav bi svijet bio sretan.

—
Johannes Mario Simmel

ČINIM DOBRO U SVOJOJ ZAJEDNICI

U prethodnoj lekciji upoznao si se s temeljnim pojmovima o volontiranju. Sada ćeš imati prigodu naučiti gdje sve možeš volontirati i kako možeš postati volonter.

Kada smo dio neke zajednice, težimo tome da ta zajednica bude mjesto u kojemu ćemo biti sretni, ali nosimo i odgovornost prema toj zajednici. Biti aktivan građanin znači biti dobro informiran, no ne samo to, već i ustrajan u ostvarenju svojih i tuđih interesa.

Razni su načini na koje možemo nešto napraviti za zajednicu u kojoj živimo. Možemo ju učiniti boljim i ljepšim mjestom za život. Poželiš li volontirati u svojoj zajednici, uvijek se možeš obratiti svome učitelju, a možeš se, uz pratnju starije osobe, obratiti i volonterskom centru, ako postoji u tvome gradu.

Volontirati se može na raznim mjestima kao što su udruge, sportska ili kulturna događanja, vršnjačka pomoć u školi, azili za napuštene životinje, botanički ili zoološki vrtovi. Volontirati se može i u raznim akcijama poput čišćenja okoliša ili humanitarnim akcijama pomoći za siromašne (prikupljanje hrane, higijenskih potrepština za izbjeglice ili djecu koja žive u domovima). Volontirati se može i u školi gdje se može organizirati pomaganje u učenju ili pokrenuti volonterski časopis o prevenciji nasilja među mladima, o promicanju tolerancije. Volontirati se može i u dječjim domovima ili u domovima za starije osobe gdje se mogu izrađivati blagdanske čestitke ili čitati priče. Važno je zapamtiti da možeš volontirati tamo gdje ti želiš, ali uvijek u pratnji odrasle osobe.

Ako u tvojoj školi postoji volonterski klub, možeš se uključiti u volonterske aktivnosti svoje škole. Ako takav klub ne postoji, u dogovoru s učiteljem i ostalim učenicima u razredu možete pokrenuti klub za volontere.

pojmovnik

- Zajednica
-
- Doprinos
-
- Volonterski centri
-
- Volonterski klub

zapamti!

! Volontirati možeš tamo gdje ti želiš, uz pratnju odrasle osobe.

! Volontiranjem i pomaganjem stvaraš bolju zajednicu u kojoj živiš i možeš učiniti ljude oko sebe sretnima.

aktivnosti

- M** U dogovoru s učiteljem posjeti mjesto na kojem se može volontirati. Upoznaj ljude koji tamo volontiraju, a svoje dojmove zabilježi u obliku crteža.
- M** Napravi kratki intervju s volonterom kojeg si upoznao, a svoje zabilješke razgovora s njim spremi u mapu.
- M** Osmisli s prijateljima iz razreda kako da vi pridonete svojoj školi i zajednici u kojoj živite. Razmislite o problemu koji postoji u vašoj školi ili mjestu u kojem živite. Što biste mogli učiniti da nam svima bude bolje? Izradite plakat uz pomoć učitelja.



ČINIM PRAVU STVAR

Što znači biti aktivan građanin? Aktivizam znači pokretanje i provođenje akcije u skladu s nekom našom idejom, nekim našim stavom ili nekom našom potrebom. Obuhvaća mnogo različitih aktivnosti ili projekata, od malih lokalnih akcija (npr. čišćenje i uređenje okoliša zgrade ili škole) do akcija na državnoj ili međunarodnoj razini. Akcije pokrećemo radi promjena.

Aktivizam, između ostaloga, uključuje pridobivanje potpore istomišljenika, javno predstavljanje akcije (prezentacije i samoprezentacije), izradu letaka ili oglasa, organiziranje i provođenje akcije.

10 SAVJETA ZA USPJEŠNU AKCIJU

1. Odaberi problem.
2. Istraži problem.
3. Ispiši sve moguće načine rješavanja odabranog problema.
4. Odaberi načine rješavanja problema. Budi kreativan.
5. Pronađi istomišljenike, suradnike, potporu.
6. Surađuj s medijima i oglašavaj svoju akciju. Pridobij potporu javnosti.
7. Otkrij tko se ne slaže s tvojim prijedlogom. Razgovaraj i pokušaj razumjeti drukčija mišljenja.
8. Izradi plan akcije i razradi sve korake koje ćeš poduzeti.
9. Ocijeni svoju akciju. Je li uspješna? Kako bi mogla biti uspješnija?

10. KRENI I NE ODUSTAJ!

pojmovnik

Aktivizam

—

Prezentacija

—

Samoprezentacija

aktivnosti

M Akcija!

Razmisli i odaberi jedan od problema u svojoj školi ili u svome susjedstvu koji tebe, susjede ili prijatelje gotovo svakodnevno muči. Osmisli akciju za rješavanje problema. Pritom se posluži sljedećim smjernicama za rad:

PROBLEM KOJI SAM IZABRAO:

MOGUĆI NAČINI RJEŠAVANJA PROBLEMA:

TKO MI MOŽE POMOĆI:

KAKO ĆEMO RIJEŠITI PROBLEM (OPIS AKTIVNOSTI):

Ako postoji mogućnost, zatraži pomoć odrasle osobe (učitelja, roditelja) te zajedno razmotrite mogućnost provođenja ideje u djelo.

M Samoprezentacija

Prezentirati znači predstaviti nekoga (npr. svoga prijatelja) ili nešto (npr. novu knjigu). Osmisli kako ćeš se prezentirati pred skupinom vršnjaka s ciljem da te izaberu za npr. predsjednika razreda, predstavnika u Vijeću učenika, prvu ekipu u odabranom natjecanju ili neku drugu ulogu u tebi važnoj aktivnosti. Predstavljanje samoga sebe nazivamo samoprezentacija.

Za pripremu samoprezentacije imaš 15 minuta. Možeš ju zapisati. Svojom samoprezentacijom trebaš uvjeriti publiku da si upravo ti prava osoba za to.

Pitanja za raspravu:

1. Je li teško prezentirati sebe?
2. Je li lakše prezentirati druge?
3. U kojim je situacijama u životu važno održati uspješnu samoprezentaciju?



BITI NASILNIK NIJE COOL

U tvom razredu ili školi možda ima učenika koji se ne ponašaju u skladu s uobičajenim normama ponašanja. Oni su skloni različitim neprihvatljivim oblicima ponašanja (izbjegavanju nastave, oštećivanju školske imovine, konzumiranju sredstava ovisnosti, nasilju). Njihovo ponašanje naziva se rizično ponašanje.

Sigurno se pitaš zašto se oni tako ponašaju. Uzroci rizičnog ponašanja povezuju se s osobnošću učenika, obiteljskim, školskim i širim društvenim utjecajima. Takvi se učenici pokušavaju osloboditi ovisnosti o svojim roditeljima i zajednici, krše pravila i u konačnici mogu naštetiti sebi i drugima. Često su nasilni. Kako možeš pomoći takvim učenicima?

Nema pravila u odabiru metoda pri pružanju pomoći djeci rizičnih ponašanja. Svako je dijete posebno i zahtijeva posebnu pažnju i pomoć. Kreni malim koracima u pružanju pomoći svome školskom vršnjaku. Budi mu potpora u svladavanju školskoga gradiva. Pohvali ga, pozovi na rođendan, razgovaraj s njim, ohrabri ga u svakom pokušaju uključivanja u aktivnosti razreda.

Djeci rizičnog ponašanja potrebna je podrška kako bi počela stvarati pozitivnu sliku o sebi. Mnogi od tvojih vršnjaka nemaju primjerenu pomoć i zaštitu u obitelji, ali ako si pomogao barem malo, učinio si puno. Učenici rizičnih ponašanja katkad trebaju i stručnu pomoć psihologa i liječnika. Važno je znati da svi učenici imaju pravo na obrazovanje i pravo na zaštitu.

MOJE NE OVISNOSTIMA

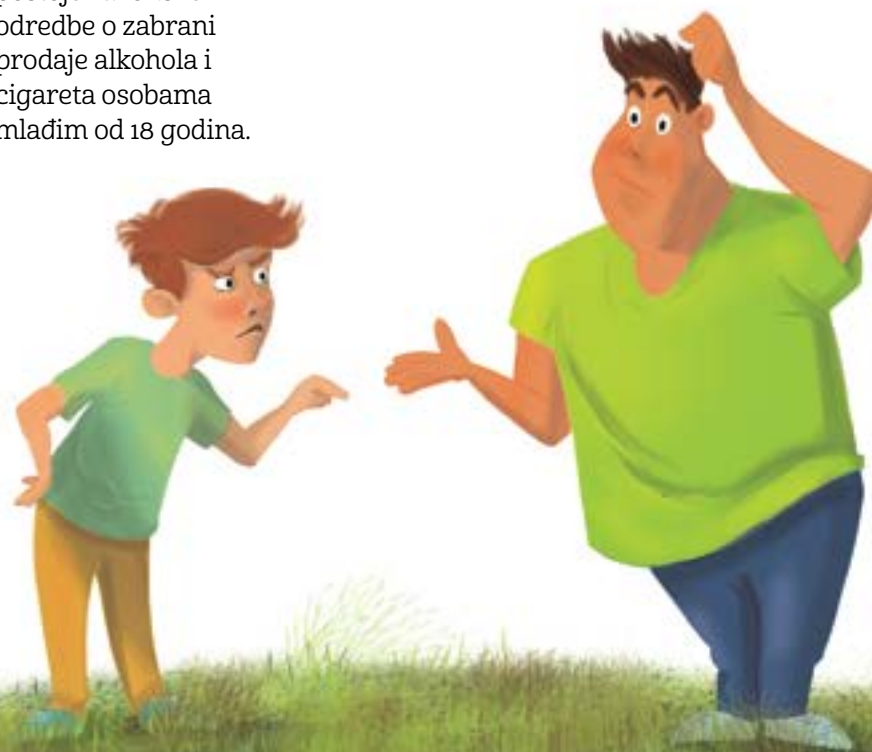
1. Reći ću NE i bit ću ono što jesam.
2. Imam pravo izbora i oduprijet ću se pritisku vršnjaka.
3. Želim sretno i bezbrižno djetinjstvo - to je moje pravo.

pojmovnik

Rizična ponašanja
—
Rizični utjecaji
—
Prevenција

važno:

U Republici Hrvatskoj postoje zakonske odredbe o zabrani prodaje alkohola i cigareta osobama mlađim od 18 godina.



aktivnosti

• Istraži i pokušaj odgovoriti na sljedeća pitanja: Koji su najčešći oblici nasilnog ponašanja među djecom? Pronađi na internetu rezultate istraživanja koja su provedena u školama Republike Hrvatske o rizičnim ponašanjima učenika. Koja su prava djece ugrožena kada konzumiraju alkohol i cigarete?

M Uz pomoć učitelja organiziraj vršnjačku pomoć u svome razrednom odjelu.

M Pozovi u školu stručnu osobu i organiziraj tribinu o prevenciji i pomoći učenicima rizičnog ponašanja. U pripreme uključi i takve učenike. S prijateljima u razredu izradi letke kojima pozivaš na tribinu ostale učenike, učitelje i roditelje.

- S prijateljem razgovaraj o rizičnim ponašanjima, mogućim uzrocima i posljedicama. Posljedice mogu biti kratkoročne (npr. umor, slaba pažnja) i dugoročne (npr. izostanci s nastave, slabiji školski uspjeh).
- Ispunite donju tablicu:

Rizična ponašanja	Uzroci	Posljedice

MOŽEMO TO RIJEŠITI BEZ SUKOBA

Do sukoba dolazi kada dvoje ili više ljudi želi različite stvari ili ima različito mišljenje. Najčešće su to sukobi s ljudima s kojima živimo, družimo se ili idemo zajedno u školu. Možda si se nekad posvađao s prijateljem iz razreda ili ti se dogodilo da netko o tebi ružno govori. Ako se nađeš u takvoj ili sličnoj situaciji i naučiš mirno riješiti sukob, ishod zasigurno završava pomirenjem.

U prethodnim lekcijama već smo govorili o JA-porukama i asertivnom ponašanju. Koristeći se JA-porukama, izražavaš svoje mišljenje i osjećaje te samim time smanjuješ mogućnost sukoba.

Dođe li do sukoba, možeš ga riješiti na više načina. Neki od načina rješavanja sukoba su aktivno slušanje, asertivnost te upotreba JA-poruka i medijacija. Ako aktivno slušaš što ti prijatelj govori, moći ćeš čuti i razumjeti problem. Medijacija, kao dobrovoljan proces, podrazumijeva i aktivno slušanje i asertivno ponašanje. U taj su proces uključene dvije osobe koje su se posvađale i jedna osoba koja će pritom pomoći da se te dvije posvađane strane pomire. Osoba koja pomaže u rješavanju problema zove se medijator. Medijator može biti i tvoj učitelj.

pojmovnik

Sukob

—

Aktivno slušanje

—

Medijacija

—

Medijator

zapamti!

! Medijacija je jedan od načina za rješavanje sukoba.

—

! Medijacija je dobrovoljan proces.

aktivnosti

- Raspitaj se tko u tvojoj školi pomaže učenicima riješiti sukob.

M Osmisli igrokaz s prijateljima iz razreda i odglumite mirno rješavanje sukoba, a svoje dojmove zabilježi na papir.



KORUPCIJA – NE, HVALA

„Nisam napisao zadaću, daj mi svoju da ju prepisem,“ svakodnevno se čuje od učenika koji ne izvršavaju svoje školske obveze, već zadaće prepisuju od drugih.

Što misliš, je li pošteno prepisivati na kontrolnom? Koristiti se tuđim radom je krađa. Prisvajanje ili kopiranje tuđeg uratka (pisanog, umjetničkog i sl.) naziva se plagijat (latinski *plagere* = oteti). Učenici koji redovito pišu domaće zadaće ulažu u to velik trud i nije u redu da se rezultatima njihova rada koriste drugi. Možda ćeš pomisliti: „Ali prijatelju trebam pomoći.“ Prijatelju trebaš pomoći, ali ne na ovaj način. Pisanjem domaće zadaće svaki učenik ponavlja i uvježbava nastavno gradivo, što pridonosi njegovu školskom uspjehu. Pokušaj mu pomoći pri pisanju zadaće. Odmalena se trebaš učiti poštenju i prihvaćanju odgovornosti za svoje postupke.

Znaš li što je korupcija? Korupcija označava zloupotrebu radi stjecanja koristi, podmićivanje, krivotvorenje. Korupcija je opasna za temeljne ljudske vrijednosti poput ljubavi, prijateljstva i obitelji. Korupcija je, nažalost, prisutna u svim dijelovima društva, a mito je najčešći oblik korupcije. Pisanje zadaće za određene usluge, što je to? Navedi još neke primjere u kojima si prepoznao korupciju. Prihvaćanje takva ponašanja štetno je za društvo. Da bi se korupcija zaustavila, potrebna je snažna volja i odlučnost. Djelovanje protiv svih oblika korupcije naziva se antikorupcija. Svako prisvajanje tuđega rada i prihvaćanje mita razara društvo pa se trebaš zalagati za stvaranje društva poštenja i pravednosti.

pojmovnik

Korupcija
–
Antikorupcija
–
Plagijat

**PROTUMAČI
POSLOVICU**
*Kititi se tuđim
perjem.*

aktivnosti

M Pogledaj što učenici misle o korupciji i kako su svoje ideje u borbi protiv korupcije prikazali filmom. // www.facebook.com/zelimdrugacije/.

M Razmisli o pravilima koja promiču odgovornost prema radu. Uz pomoć učitelja, s prijateljima iz razreda dogovori razredna pravila.



UČENIK POTROŠAČ

Potrošač je osoba koja kupuje proizvode i usluge. Razmisli u kojim si sve slučajevima bio potrošač. Imaju li potrošači svoja prava i odgovornosti? Da bi ostvario svoja prava, trebaš biti upoznat s potrošačkim pravima i stjecati navike u skladu s pravima potrošača. Jedan od zakona u kojemu su napisana tvoja prava jest Zakon o zaštiti potrošača, a postoji i Udruga za zaštitu potrošača. Udruge nude korisne savjete pa im se možeš obratiti s pitanjima. Potrošač ima pravo i odgovornost pri odabiru proizvoda. Na svakom proizvodu mora se nalaziti deklaracija, odnosno podatci o proizvodu. Na deklaraciji ćeš naći podatke o nazivu proizvoda, datum proizvodnje i rok uporabe, naziv i sjedište proizvođača ili zemlju podrijetla te naziv i sjedište onoga tko je proizvod uvezao u našu zemlju. Za određene proizvode deklaracije sadrže i druge podatke propisane posebnim pravilnicima (npr. sastav proizvoda, sastav materijala i sl.). Prema Konvenciji o pravima djeteta, ti imaš pravo na sigurnu igru, a Zakon o zaštiti potrošača te štiti u odabiru kvalitetne i sigurne igračke. Neke su igračke, nažalost, vrlo nekvalitetne pa predstavljaju opasnost od ozljeda, trovanja, a kod male djece i od gušenja. Stoga pri kupnji obrati pozornost na deklaraciju.

važno:



pojmovnik

Potrošač
—
Deklaracija
—
Zakon o zaštiti potrošača
—
Udruga za zaštitu potrošača

zapamti!

! 15. ožujka obilježava se Dan potrošača.



aktivnosti

M Što misliš, zašto je za potrošače važno znati pročitati i razumjeti obavijest o proizvodu?

M Sakupi različite proizvode i usporedi njihove obavijesti (deklaracije). Podatke o proizvodima upiši u donju tablicu.

Proizvodi	Podatci o proizvodu

• S učiteljima provedi aktivnost *Igra uloga* – Kupnja dara za rođendan.

M Pogledaj TV-emisiju *Potrošački kod*. Obrati pozornost na obavijesti o proizvodima koji se povlače s tržišta. Zapiši ono što ti se činilo zanimljivim.

ČUVAM SVOJ PLANET

Jesi li se ikada zapitao što bi se dogodilo s planetom Zemljom da nestane ljudske vrste? Bi li nestanak ljudi ugrozio opstanak bilo koje druge biljne ili životinjske vrste?

U davnoj ljudskoj povijesti utjecaj čovjeka na okoliš bio je vrlo malen. Različitim izumima i otkrićima ljudi su tijekom tisućljeća povećavali kontrolu nad okolišem. Razvoj industrije i sve veći broj stanovnika na Zemlji sve više zagađuju naš planet. Svojim djelovanjem čovjek je ozbiljno ugrozio brojne biljne i životinjske vrste. Neke od njih zauvijek su nestale, nekima je opstanak ozbiljno ugrožen. Izumiranje jedne biljne ili životinjske vrste može ugroziti opstanak velikog broja drugih vrsta. Nestankom leptira ili pčela, naprimjer, bilo bi onemogućeno oprašivanje, što bi dovelo do izumiranja brojnih biljnih vrsta.

Složene odnose između svih živih organizama i okoliša proučava znanost koju nazivamo ekologijom.

Različite vrste goriva, kemikalija, plastika, trošenje i uništavanje prirodnih bogatstava, gomilanje otpada vrlo štetno utječu na našu okolinu. Ljudi postaju svjesni ekoloških problema i opasnosti od sve većeg zagađenja. Sve se više istražuju i koriste obnovljivi izvori energije (Sunčeva energija, vjetar, voda). Sve se više govori o održivom razvoju u kojem odgovornim zadovoljavanjem postojećih potreba nećemo ugrožavati opstanak budućih generacija. Pritom ćemo poštovati prirodu i ljudska prava. Održivi razvoj započinje s tobom.

NE ZABORAVI, PLANET ZEMLJA JE NAŠ JEDINI DOM.

pojmovnik

Ekologija

Održivi razvoj

aktivnosti

M *Veliko čišćenje planeta Zemlje*

Pokušaj se domisliti različitim i maštovitim načinima na koje možemo očistiti i spasiti planet Zemlju od zagađenja. Svoje ideje i rješenja zapiši ili nacrtaj na papiru formata A3.

M *Štedim – čuvam*

Navedi što više načina uštede energenata u svom domu ili u školi.

M *Istraži*

1. Slučajeve zagađivanja ili ekoloških katastrofa
2. Pojavu „otoka smeća“ u oceanima
3. Posljedice uporabe plastičnih vrećica
4. Posljedice prekomjernog izlova riba i krivolova
5. Slučajeve prekomjerne sječe ili branja pojedinih biljnih vrsta.

M Uz pomoć učitelja osmisli i provedi volonterske akcije, posjet ustanovi za zbrinjavanje otpada, divljim odlagalištima, udrugama za zaštitu okoliša.



ODVAJAJ, ODLAŽI, OD SMEĆA ZEMLJU SPASI

Otpad su stvari koje nam više nisu potrebne, a smeće je otpad koji se odlaže na odlagalište smeća. Da bismo zaštitili i očuvali planet na kojemu živimo, važno je pravilno odvajati i razvrstavati otpad, a poslije ga odložiti na za to predviđeno mjesto. Kamo odlažeš stvari koje ti više nisu potrebne? Jesi li možda odbacio i neke stvari koje si mogao reciklirati, odnosno izdvojiti iz otpada i ponovno ih upotrijebiti? Odjeću i obuću koja ti više nije potrebna ne bacaj, možeš ju darovati. Sigurno si u svojoj ulici i trgovačkim centrima primijetio kante za razvrstavanje otpada, poput kanti za staklo, plastiku i papir. To su ekootoci.

Odlazeš li otpad na takav način i u svojem domu? Ako u blizini škole još nemaš takve zelene otoke, predloži Vijeću učenika da pokrene akciju za njihovo postavljanje. Uz pomoć učitelja obratite se za pomoć udrugama i komunalnim društvima koji će vam pomoći u akciji. U mnogim školama učenici sakupljaju stari papir, istrošene baterije, plastične čepove i tako pridonose očuvanju okoliša.

Otpad od hrane čini trećinu kućnog otpada i vrijedna je sirovina za proizvodnju humusa (vrlo plodne vrste tla). Što učiniti s njim? Otpad ljudi odlažu u prirodi i tako ju onečišćuju. Tvoja je zadaća čuvati okoliš jer, kao što je poručio indijanski poglavica Seattlea: „Što god snađe Zemlju, snaći će i sinove Zemlje.”



pojmovnik

Otpad
—
Smeće
—
Reciklirati

zapamti!

! Razgradnja nekih vrsta otpada:

Vrsta otpada	Vrijeme razgradnje
Kora naranče	2 - 5 tjedana
Papirnat maramice	3 mjeseca
Žvakaće gume	5 godina
Limenka	10 - 100 godina
Plastika	1000 godina
Staklo	4000 godina

aktivnosti

- Izradi mini zeleni otok u učionici i školi.

M Pročitaj i u razredu analiziraj Pismo indijanskog poglavice.

M Organiziraj tribinu na kojoj će stručne osobe upoznati učenike o važnosti pravilnog odlaganja otpada.



I VAU I MIJAU IMAJU SVOJA PRAVA

Razgovor o ljudskim pravima i obvezama dovodi nas i do teme kućnih ljubimaca. Tko bi odolio šarmu tih simpatičnih dlakavih, pernatih, brzih, sporih, velikih i malih bića?

—
Koje dijete nije barem jednom poželjelo imati ih u svojem domu? Uz malo ili malo više nagovaranja, roditelji pristaju i... veselju nema kraja!

—
Prije konačnog odabira i odluke, ozbiljno porazgovaraj sa svim članovima svoje obitelji o tome kako ljubimcu osigurati:

1. prikladno mjesto za boravak
2. dovoljno odgovarajuće hrane i vode
3. primjerenu njegu
4. redovito održavanje čistoće i higijene
5. zdravstvenu skrb (cijepljenje, liječenje)
6. dovoljno prostora i kretanja
7. primjerenu brigu kada je vlasnik odsutan (npr. kada želite otputovati na godišnji odmor).

—
Neki ljudi, nažalost, nisu odgovorni vlasnici i ne brinu se o svojim ljubimcima na primjeren način. Neki ih čak i napuštaju.

—
O zanemarenim, zlostavljanim, napuštenim i ranjenim životinjama brinu se odgovorni građani kao pojedinci ili okupljeni u udruge. Oni često pomažu i pri udomljavanju kućnih ljubimaca.

—
Zakon o zaštiti životinja obvezuje nas da se brinemo o svojim ljubimcima i njihovim potrebama, kao i o tome da oni pritom ne ugrožavaju druge životinje ili ljude. Za neodgovorne vlasnike Zakon predviđa određene mjere i novčane kazne.

zapamti!

! Život i zdravlje kućnog ljubimca u rukama su njegova vlasnika.

aktivnosti

M Kada bih bio...

Zamisli da se na jedan dan možeš pretvoriti u bilo kojega kućnog ljubimca. Kako bi ti proteklo vrijeme? Što bi ti bilo potrebno? Odgovore na ova pitanja zapiši na papir.

M Kada bi barem...

Što misliš, kako bi vlasnik mogao razveseliti toga kućnog ljubimca? Pokušaj dati najmanje tri odgovora na ovo pitanje.

M Razmisli o:

1. dobrim i lošim stranama držanja kućnih ljubimaca
2. odgovornosti vlasnika
3. pravima i odgovornostima svih članova obitelji vlasnika
4. ako imaš kućnog ljubimca, podijeli svoja iskustva s prijateljima iz razreda.

- Posjeti udruge za zbrinjavanje kućnih ljubimaca ili se pridruži njihovim akcijama.
- Istraži načine na koje životinje pomažu oboljelima ili osobama s invaliditetom.
- Sudjeluj ili uz pomoć odraslih pokreni volonterske aktivnosti usmjerene na pomoć kućnim ljubimcima i njihovim vlasnicima.
- Uz pomoć učitelja izradi letke na temu zaštite životinja.

M S prijateljima iz razreda napravi galeriju fotografija vaših kućnih ljubimaca.

M Istraži različite pravilnike o držanju kućnih ljubimaca. U čemu su slični, a u čemu se razlikuju?



AKCIJA!

Poštovani mladi građanine, približio si se samom završetku ove cjeline. Vjerujemo da si stekao neka nova znanja, kao i građanske vrijednosti. Imao si prigodu biti aktivan i upoznati se detaljnije s mjestom u kojem živiš. Možda si naišao i na poneku nerazumljivu informaciju. No ne brini. Ovo je tvoja prilika da pokažeš ostalima što si naučio i koju im poruku želiš prenijeti.

Nakon sudjelovanja u brojnim aktivnostima iz kojih si mogao puno naučiti, slijedi sudjelovanje u aktivnosti koju ćeš ti, u suradnji s učiteljem i kolegama iz razreda, osmisлити. Demokratskim načinom odaberite zajedničku temu i... AKCIJA!

Pokaži svojoj školi, obitelji i prijateljima što si naučio iz prethodnih lekcija i po čemu su one za tebe bile važne. Istakni svoje mišljenje. Izreci važnu poruku! Sudjeluj u kreiranju Festivala demokracije!

U nastavku se nalaze tri glavne aktivnosti u kojima možeš sudjelovati.

1. ŠALJEM PORUKU - Napiši svoju osobnu poruku koju želiš odaslati prijateljima, učenicima, roditeljima. Poruka treba sadržavati dvije do tri rečenice o građanskoj vrijednosti koju si stekao tijekom ove izvannastavne aktivnosti. To može biti neka važna misao, tvoj dojam ili osjećaj.

2. LANSIRANJE PORUKA - Razgovaraj s učenicima u svom razredu. Razmislite zajedno kako poslati poruke koje ste napisali da se čuju šire. To možete postići snimanjem kratkog videa koji će biti ispunjen tvojim porukama i porukama svih učenika i prikazivati se tijekom Dana škole ili možete osmisлити igrokaz kojim ćete predstaviti najvažnije vrijednosti koje ste stekli tijekom ove izvannastavne aktivnosti. Možete odabrati projekt koji smatrate važnim i zajedno ga realizirati.

3. VREMENSKA KAPSULA - Napiši osobnu poruku samome sebi. Poruči sebi nešto što će ti biti drago pročitati

za nekoliko godina. Važno je da tvoja osobna poruka sadrži važnost ovih prethodnih lekcija te da istakne zašto su lekcije bile važne u tvom životu. Poruku spremi u vremensku kapsulu, priloži u svoju mapu i otvori ju za nekoliko godina, što će ti pružiti priliku da se osvrneš iza sebe.



POPIS LITERATURE

- Armstrong, G., Kotler, P. T. (2015). *Marketing: An Introduction*. Harlow, UK: Pearson Education Limited.
- Baranović, B., Doolan, K., Jugović, I. (2008). *Kojega su roda čitanke iz književnosti?*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja: Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja.
- Berger, K. i sur. (2009). *Zaštita potrošača*. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje.
- Berger, K., Horvat, R., Lončarić-Jelačić, N., Mackert, H., Kegel, S., Rakonca, D., Romić, S. (2009). *Građanski odgoj i obrazovanje. Modul Zaštita potrošača, priručnik za učitelje*. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje.
- Bežovan, G. (2009). *Civilno društvo i javna uprava kao dionici razvoja kombinirane socijalne politike u Hrvatskoj*. Hrvatska i komparativna javna uprava.
- Bežovan, G., Zrinščak, S. (2007). *Civilno društvo u Hrvatskoj*. Sociologija i prostor.
- Bilić, V. (2010). *Povezanosti medijskog nasilja s agresivnim ponašanjem prema vršnjacima*. Odgojne znanosti.
- Bilić, V., Buljan-Flander, G., Hrpka, H. (2012). *Nasilje nad djecom i među djecom*. Zagreb: Naklada Slap.
- Boyd, D.M., Ellison, N.B. (2007). *Social network sites: Definition, History and Scholarship*. *Journal of Computer - Mediated Communication*.
- Brochmann, H., Lager, R., Midtunn, E., Wall, H. (1998). *Teaching Human Rights*. Oslo: Norwegian Refugee Council.
- Burn, A., Durran, J. (2007). *Media Literacy in Schools: Practice, Production and Progression*. London: SAGE.
- Burušić, J. (2007). *Samopredstavljanje*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Cover, M.R., Marcus, S., Sessa, Đ., Mrčela, M. (2012). *Građanski odgoj i obrazovanje, Modul: Zakon u razredu - prema kulturi vladavine prava i demokracije*. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje.
- Gollob, R., Krapf, P., Ólafsdóttir, O., Weidinger, W. (2014.) *Metodički priručnik za odgoj i obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava*. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje.

- Hammarberg, T. (1998). *A School for Children Rights*. Florence: International Child Development Centre UNICEF.
- Horvat, R., Kegel, S., Rakonca, D., Romić, S. (2009). *Građanski odgoj i obrazovanje. Modul Zaštita potrošača, udžbenik za učenike osnovnih škola*. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje.
- Hrženjak, J. (2009). *Napomene o lokalnoj i regionalnoj samoupravi u Hrvatskoj*. Hrvatska javna uprava.
- Ilišin, V., Marinović-Bobinac, A., Radin, F. (2001). *Djeca i mediji uloga medija u svakodnevnom životu djece*. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
- Kamenov, Ž., Galic, B. (Ur.). (2011). *Rodna ravnopravnost i diskriminacija u Hrvatskoj*. Zagreb: Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH.
- Kamenov, Ž., Huić, A., Jugović, I. (2011). *Uloga iskustva rodno neravnopravnog tretmana u obitelji u percepciji, stavovima i sklonosti rodnoj diskriminaciji*. *Revija za socijalnu politiku*, 18 (2).
- “Klikni za sigurnost” spriječimo nasilje, gradimo kulturu mira i nenasilja. (2014.). Zagreb: Ambidekster klub.
- Kosić, S. (2010). *Online društvene mreže i društveno umrežavanje kod učenika osnovne škole: navike facebook generacije. Život i škola: Časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*.
- Lacković-Grgin, K. (1994). *Samopoinjanje mladih*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Lončarić-Jelačić, N. (2010.). *Materijali za modul odgoja protiv korupcije u okviru Nacionalnog programa odgoja i obrazovanja za ljudska prava. Kodeks časti*. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje.
- Lončarić Jelačić, N. (2007). *Projekt građanin*. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje.
- Lončarić, N., Ogrinšak, T. (2010). *Modul osnove demokracije - Vlast, pravda, odgovornost, privatnost*. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje.
- Maleš, D., Stričević, I. (2003). *Mi poznajemo i živimo*

svoja prava. Zagreb: Školska knjiga.

- Marot, D. (2005). Uljudnost u verbalnoj i neverbalnoj komunikaciji. *Fluminensia: Časopis za filološka istraživanja*.
- Mihailidis, P. (2014). *Media Literacy and the Emerging Citizen: Youth, Engagement and Participation in Digital Culture*. New York: Peter Lang
- Miliša, Z. (2009). Odnos mladih prema volontiranju, radu i slobodnom vremenu. *Diacovensia*.
- Miliša, Z., Tolić, M., Vertovšek, N. (2009). *Mediji i mladi: prevencija ovisnosti o medijskoj manipulaciji*. Zagreb: Sveučilišna knjižara.
- Nacrt Nastavnog plana i programa Građanskog odgoja i obrazovanja za osnovnu i srednju školu (2014.) Zagreb: MZOS.
- *Obrazovanje za demokraciju (2013)*. Udruga mladeži Roma Hrvatske. Zagreb: Centar za informiranje, edukaciju i zajedničko djelovanje.
- Osmanbegović, E. (2011). *Aspekti ranjivosti korisničkih podataka na društvenim mrežama – slučaj Bosne i Hercegovine*. Tranzicija.
- Pineda, V.S. (2012). *Govorimo o mogućnostima - Pojašnjenje Konvencije o pravima osoba s invaliditetom*. UNICEF
- Pilcher, J. (2004). *50 Key Concepts in Gender Studies (SAGE Key Concepts series)*. London: SAGE
- Radat, K., Miljenović, A., Breitenfeld, D., Jovović, I., Hundić, V., Đura, Lj. *Ovisnost kako je razumijeti, prepoznati i spriječiti (2014.)*. Zagreb: Društvo za socijalnu podršku.
- Ružić, N. (2011). *Zaštita djece na internetu*. Nova prisutnost: Časopis za intelektualna i duhovna pitanja.
- Smrtić, N. (2015). *Asertivna komunikacija i komunikacija u timu – završni rad*. Međimursko veleučilište: Čakovec.
- Spajić-Vrkaš, V., Stričević, I., Maleš, D., Matijević, M. (2004). *Poučavati prava i slobode*. Zagreb: Istraživačko-obrazovni centar za ljudska prava i demokratsko građanstvo, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Stone, M. K. (2005). *Ecological Literacy: Educating Our*

Children for a Sustainable World. San Francisco, CA: University of California Press.

- Šalaj, B. (2012). *Civilno društvo i demokracija: što bi Tocqueville i Putnam vidjeli u Hrvatskoj*. *Anali Hrvatskog politološkog društva*.
- Šalaj, B., Uzelac, M., Gelb, D., Đorđević, I., Šindler, A., Žitko, M., Jurman, L., Žnidarec Čučković, A., Zenzerović Šloser, I. (2014). *Znam, razmišljam, sudjelujem*. Zagreb: Centar za mirovne studije/Mreža mladih Hrvatske.
- Uzelac, M., (2006) *111 koraka prema demokraciji i ljudskim pravima*. Zagreb: Mali korak.

INTERNETSKI IZVORI

- Antikorupcija. Preuzeto: 20.01.2016. Dostupno na: <https://pravosudje.gov.hr/antikorupcija-6154/6154>
- Bijela knjiga o međukulturnom dijalogu. Preuzeto: 10.01.2016. Dostupno na: http://www.azoo.hr/images/izdanja/Medjukulturni_dijalog_web.pdf
- Centralna uprava i lokalna samouprava u Hrvatskoj: decentralizacija i demokratizacija. Preuzeto: 14.01.2016. Dostupno na: <http://www.ijf.hr/FDI/antic.pdf>
- Konvencija o pravima djeteta. Preuzeto: 02.02.2016. Dostupno na: http://www.unicef.hr/upload/file/300/15_0215/FILENAME/Konvencija_200_20pravima_20djeteta.pdf
- Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Preuzeto: 02.02.2016. Dostupno na: [http://www.zakon.hr/z/364/\(Europska\)-Konvencija-za-za%C5%A1titu-ljudskih-prava-i-temeljnih-sloboda](http://www.zakon.hr/z/364/(Europska)-Konvencija-za-za%C5%A1titu-ljudskih-prava-i-temeljnih-sloboda)
- Kurikulum građanskog odgoja i obrazovanja sukladno nacionalnom okvirnom kurikulumu (NOK-u). Preuzeto: 10.01.2016. Dostupno na: <https://udruge.gov.hr/UserDocs/Images/UserFiles/file/KURIKULUM%20-%206%2012.pdf>
- Medijacija - možemo to riješiti. Preuzeto: 13.01.2016. Dostupno na: <http://www.skole.hr/upload/new/newsattach/2484/Medijacija.pdf>
- Postupanje s otpadom. Preuzeto: 20.01.2016. Dostupno

na: <http://www.mzoip.hr/hr/otpad/postupanje-s-otpadom.html>

– Osnovno o otpadu. Preuzeto: 20.1.2016. Dostupno na: <http://www.azo.hr/OsnovnoOOtpadu>

– Pismo (govor) indijanskog poglavice Seattlea. Preuzeto: 02.02.2016. Dostupno na: <http://povijest.net/pismo-govor-indijanskog-poglavice-seattlea/>

– Primjeri radionica za sat razrednika. Preuzeto: 10.01.2016. Dostupno na: <http://www.slideshare.net/PogledKrozProzor/radionice-za-sat-razrednika>

– Unicef 2012.-2016. Briga za najranjivije skupine djece. Preuzeto: 21.01.2016. Dostupno na: <http://www.unicef.hr/show.jsp?page=191056>

– Volonterski centar Osijek: Volunteering. Preuzeto: 14.01.2016. Dostupno na: <http://vcos.hr/english/programmes/volunteering>

– Volonterkovi savjeti - volonterska početnica za učenike osnovnih škola. Preuzeto: 10.01.2016. Dostupno na: <http://www.vcz.hr/userfiles/Volonterkovi-savjeti-VCZ-web.pdf>

– Zakon o elektroničkim medijima. Preuzeto: 10.01.2016. Dostupno na: <http://www.zakon.hr/z/196/Zakon-o-elektroni%C4%8Dkim-medijima>

– Zakon o lokalnoj i područnoj(regionalnoj) samoupravi. Preuzeto: 10.01.2016. Dostupno na: <http://www.zakon.hr/z/132/-Zakon-o-lokalnoj-i-podru%C4%8Dnoj-%28regionalnoj%29-samoupravi>

– Zakon o medijima. Preuzeto: 10.01.2016. Dostupno na: <http://www.zakon.hr/z/38/Zakon-o-medijima>

– Zakon o volonterstvu. Preuzeto: 14.01.2016. Dostupno na: <http://www.zakon.hr/z/258/Zakon-o-volonterstvu>

PRIRUČNIK UČENIK GRAĐANIN OSVRT

Priručnik Učenik građanin, uredila je Lana Golob, a autorice tekstova su Gordana Frol, Vesna Kovač, Orjana Marušić Štimac i Mirela Pašić. Priručnik sadrži, pored predgovora gradonačelnika i predgovora autorica, 30 poglavlja ili tema te popis literature. Priručnik, napisan na 76 stranica, sadrži sljedeća poglavlja:

01. Moja i tvoja prava - naša su prava
02. Kućni red
03. Poštovani...
04. Volim odlučivati, mogu sudjelovati
05. I ja imam pravo birati i biti biran
06. Moja lokalna zajednica
07. Postani urednik portala na jedan dan
08. Društvene mreže
09. Jedemo zdravo, živimo zdravo
10. Šareni svijet reklama
11. *Reality show*: biti slavan na jedan dan
12. JA sam JA
13. To želim, a što mi treba
14. Moji uzori i idoli
15. Važno je saslušati i poštovati drugoga
16. Ne stavljaj ljude u kutije, škatule i ladice
17. Postoje li muški i ženski poslovi
18. Pomognimo prijateljima
19. Kad volontiraš, činiš dobro sebi i drugima
20. Činim dobro u svojoj zajednici
21. Činim pravu stvar
22. Biti nasilnik nije *cool*
23. Možemo to riješiti bez sukoba
24. Korupcija - ne, hvala
25. Učenik potrošač
26. Korak u budućnost
27. Čuvam svoj planet
28. Odvajaj, odlaži, od smeća Zemlju spasi
29. I *vau* i *mijau* imaju svoja prava
30. Akcija!

Navedena poglavlja u pravilu su sastavljena od (i) tekstualnog dijela kojim se obrađuje određena tema i osiguravaju ishodi učenja vezani uz teorijske kompetencije, (ii) pojmovnika koji ukazuje na nekolicinu ključnih termina iz tekstualnog dijela te ponekad i posebno pojašnjenje, (iii) dijela koji ukazuje na aktivnosti kojima se stječu praktične kompetencije vezane uz temu te (iv) dijela pod nazivom 'zapamti' ili 'budi' u kojima se naglašavaju konkretni podaci ili formativne poruke. Svako je poglavlje popraćeno relevantnim ilustracijama koje podupiru sadržaj i formativne poruke poglavlja. Popis literature sadrži opširan popis relevantnih publikacija i internetskih izvora.

—
Priručnik je namijenjen učenicima petih i šestih razreda osnovne škole s ciljem stjecanja kompetencija (znanja, vještina i navika) u domeni građanskog odgoja i obrazovanja ili, preciznije, odgovornog građanstva. Obzirom na cilj publikacije, smatram da se radi o načelno, sadržajno i metodološki izvrsnoj publikaciji primjerenoj dobi kojoj je namijenjen.

—
Odgajanje i obrazovanje odgovornih građanki i građana ključna je zadaća odgovorne zajednice koja skrbi za zaštitu ljudskih prava i sloboda te promiče toleranciju, uvažavanje dostojanstva i integriteta svake osobe vodeći pritom računa o najvišim etičkim i demokratskim vrijednostima.

Odluka da Grad Rijeka bude izdavač ovakvog priručnika i, između ostalog, time osigura uvjete izvedbe nastave građanskog odgoja i obrazovanja uzoran je postupak koji pokazuje da se i na lokalnoj razini mogu pokretati i realizirati inicijative koje ciljaju pravednijem i solidarnijem okruženju nužnom za unapređenje kvalitete života svakog pojedinca, ali i šire nacionalne i internacionalne zajednice.

Teme u priručniku su probrane pomno, urednica i autorice su ciljale na veći broj tema obrađenih na jednostavniji način. Držim da se radi o ispravnoj odluci jer će učenici dobiti uvid u raznolikost i mnogobrojnost tema iz svakodnevnog života u kojima se prakticiraju vrline odgovornog građanina. Dubinska analiza i elaboracija teme eventualnim ukazivanjem na poruke povijesti i razumijevanje apstraktnijih moralnih i političkih vrijednosti zasigurno su sljedeći korak koji traži kako zrelost učenika, tako i odgovarajuće predznanje. Osobito inventivnim smatram pristup u kojem se na uravnotežen način izmjenjuju teme koje razvijaju samo-razumijevanje i samo-poštivanje pojedinca kao člana zajednice kao preduvjeta za razvijanje vještina i navika kritičnog i aktivnog građanstva. Svako poglavlje, na način primjeren temi, potiče na razmišljanje, zahtijeva aktivan stav učenika prema temi i ukazuje na konkretna iskustva, spoznaje i ponašanje vezano uz iskazivanje osobnog stava. Takav je pristup nužan kako bi znanje postalo u punom smislu interiorizirano i pretočilo se u životne navike, ali i aktivno djelovanje unutar školske i šire zajednice.

—
Posebno uspjelim smatram razvijanje redosljeda tema koje započinje promišljanjem vlastitog identiteta i uloge lokalnoj zajednici i široj društvenoj zajednici, preko odnosa s najbližima, susjedima i školskim kolegama do pitanja koja se tiču općenito odnosa prema zajednici, ali i životinjama i okolišu. Na primjeren način se uvodi učenike u složenija pitanja osnova demokracije i zaštite ljudskih prava. Ključno je vrlo uspješno poticanje na kritički stav prema društvenim fenomenima konzumerizma, svijeta slavnih i društvenim mrežama, ali i odnosa prema ranjivim skupinama, ženama.

—
Zaključno, priručnik uspješno ispunjava svoju informativnu i formativnu svrhu, potičući na uvjerljiv i pri-

mjeren način razvoj etičkih i demokratskih vrijednosti, potencijala učenika za altruizam, društvenu solidarnost i građansko prijateljstvo pritom ne isključujući brigu za vlastitim ispunjenjem i autonomnim razvijanjem osobnog svjetonazora.

Prof. dr. sc. Snježana Prijić – Samaržija

